

Nr 216.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av § 24 riksdagsordningen samt till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen; given Stockholms slott den 9 mars 1934.

Under åberopande av bifogade i statsrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed dels till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlägga härvid fogat förslag till ändrad lydelse av § 24 riksdagsordningen, dels ock föreslå riksdagen att, under förutsättning att ändring av riksdagsordningen i överensstämmelse med nyssnämnda förslag varder av riksdagen i grundlagsenlig ordning beslutad, antaga bilagda förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

K. Schlyter.

F ö r s l a g

till

ändrad lydelse av § 24 riksdagsordningen.**§ 24.**

Rösträtt må ej utövas av annan valberättigad än den som, på sätt i valla-
gen sägs, vid valförrättning personligen sig inställer; dock att dels sådan
valberättigad, som till följd av vistelse utom riket eller yrkes- eller tjänste-
förpliktelse är förhindrad att iakttaga sådan inställelse, må, i den utsträck-
ning och under de villkor som stadgas i nyssnämnda lag, före valet avgiva
valsedel, dels ock make må, i den ordning som stadgas i samma lag, avgiva
valsedel genom andra maken, därest denna är röstberättigad.

Förslag

till

L a g

om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen.

Häri genom förordnas, att 54, 55, 60—66, 69—78, 93, 95 och 96 §§ lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen ävensom rubriken till 71—75 §§ samma lag skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

54 §.

1. Val i hela riket till andra kammaren förrättas, då valen ske på grund av 17 § 1 mom. riksdagsordningen, å tredje söndagen i september månad samt, i fall som i 17 § 2 mom. riksdagsordningen avses, å den sön- eller helgdag som av Konungen bestämmes.

2. Annat val till andra kammaren än i 1 mom. sägs förrättas å sön- eller helgdag.

55 §.

När val — — — i ortstidningar.

I kungörelsen skall upptagas:

- 1) antalet av dem, som skola väljas inom valkretsen;
- 2) dag och tid för valet;
- 3) valstället för varje valdistrikt;
- 4) bestämmelserna i 60 § 1 och 2 mom. samt 71 §, i den mån de äga tillämpning å valet; samt
- 5) bestämmelserna i 70 § 2 mom.

60 §.

1. Är någon på grund av vistelse å annan ort förhindrad att utöva sin rösträtt vid valförrättningen i det valdistrikt, där han är i röstlängden uppförd, må han avlämna valsedel, avseende valet i valkretsen dit nämnda distrikt hör, vid valförrättning i annat valdistrikt inom riket eller, då val ej samtidigt äga rum i hela riket, i annat valdistrikt inom samma valkrets.

2. Väljare, som avlämnar valsedel i annat valdistrikt än det han tillhör, skall innehava utdrag ur röstlängden i sistnämnda valdistrikt, utvisande att han där är upptagen såsom röstberättigad.

3. Röstlängdsutdrag som i 2 mom. avses utfärdas på landet av valnämndens ordförande och i stad av den magistraten därtill förordnar.

Den som vill erhålla röstlängdsutdrag rörande sin rösträtt skall därom antingen personligen göra framställning hos den som äger utfärda utdraget eller ock till denne låta inlämna eller med allmänna posten insända skriftlig ansökan. Dylig ansökan må dock insändas jämväl till kommunalnämndens ordförande i den kommun eller till magistraten i den stad, där sökanden är uppförd i röstlängd, och skall i sådant fall ordföranden eller magistraten ofördröjligen överlämna ansökningen till den som har att utfärda utdraget.

Utdrag tecknas å blankett, som tillhandahålles av statsverket.

Där så begäres, skall utdraget med posten översändas till sökanden. Kan, då ansökan inkommit med posten, sökanden ej återfinnas i röstlängden, skall meddelande härom ofördröjligen översändas till denne.

4. Över gjorda ansökningar om röstlängdsutdrag samt utfärdade utdrag skall utdragsutfärdaren föra förteckning enligt av Konungen fastställt formulär. Överlämnas utdrag till sökanden personligen, skall denne i förteckningen genom sin namnteckning erkänna att han mottagit detsamma. I annat fall skall utfärdaren i förteckningen anmärka till vem utdraget överlämnats eller under vilken adress det avsänts till sökanden.

Förteckning som här avses skall av utdragsutfärdaren omedelbart efter valet insändas till Konungens befallningshavande.

61 §.

1. Vid valförrättningen skola användas särskilda valkuvert och, för ändamål som i 62 § 3 mom. och 65 § 3 mom. sägs, särskilda ytterkuvert. Kuvert som nu sagts tillställas före valet genom statsverkets försorg valnämndens ordförande eller magistraten.

2. I vallokalen skola till lämpligt antal finnas avskilda platser, avsedda att möjliggöra för väljare att med valhemlighetens bevarande inlägga sin valsedel i valkuvert. För sådant ändamål skola dessa platser vara inrättade med skärmar eller på annat dylikt sätt, dock så att för såväl valförrättaren som allmänheten är synligt när en plats är upptagen; och åligger det valförrättaren att vaka över att väljares förehavande där ej må av någon kunna iakttagas.

3. Vid valet skall begagnas valurna för nedläggande av valkuvert och ytterkuvert. Omedelbart före röstningens början visar ordföranden de närvarande att urnan är tom.

62 §.

1. Envar som anmäler sig till röstning erhåller vid valbordet ett valkuvert. Sedan väljaren vid någon av de i 61 § 2 mom. omförmälda avskilda platser inlagt sin valsedel i kuvertet och tillslutit detsamma, överlämnar han utan dröjsmål personligen kuvertet till ordföranden.

2. Den som är upptagen i röstlängden för valdistriktet skall, då han överlämnar valkuvertet, för valförrättaren uppgiva sitt fullständiga namn och sitt hemvist inom valdistriktet. Sedan ordföranden förvissat sig om att den som

vill rösta är i röstlängden upptagen såsom röstberättigad och tillsett att kuvertet är tillslutet och utan annat märke än i 96 § föreskriven ändamålsbeteckning, nedlägger ordföranden kuvertet i valurnan, i sammanhang varmed i röstlängden vid den röstandes namn göres anteckning att rösträtten utövats. Valkuvert, som ej är tillslutet eller som är märkt med annat kännetecken än föreskriven ändamålsbeteckning, varde ej mottaget.

3. Den som tillhör annat valdistrikt skall, då han överlämnar valkuvertet, tillika avlämna röstlängdsutdrag som i 60 § sägs, sedan han å detsamma vid valbordet tecknat sitt namn. Finnes utdraget vara i behörig ordning och föreligger ej anledning antaga att den som vill rösta är annan än den utdraget avser, samt är kuvertet tillslutet och utan annat märke än föreskriven ändamålsbeteckning, mottager ordföranden kuvertet jämte utdraget; i annat fall skall mottagande vägras. Ordföranden inlägger sålunda mottaget kuvert jämte utdraget i ett ytterkuvert, å vilket antecknas ej mindre valkrets och valdistrikt där valkuvertet avlämnats än även valkrets och valdistrikt som väljaren tillhör. I sammanhang härmed antecknas väljarens namn jämte sistnämnda valkrets och valdistrikt i en särskild förteckning, som föres enligt av Konungen fastställt formulär. Därefter tillsluter ordföranden ytterkuvertet och nedlägger det i valurnan.

4. Väljare, som på grund av kroppsligt fel är oförmögen att i föreskriven ordning avgiva sin röst, äge att till biträde vid röstningen anlita den han själv därtill utser.

63 §.

1. Äro äkta makar båda röstberättigade, må den ena av dem ingiva valsedel genom andra maken. Vill make begagna den rätt nu är sagd, skall valsedelsförsändelse anordnas tidigast trettio dagar före valet på sätt nedan sägs.

2. För valsedelsförsändelse skall användas ett valkuvert (innerkuvert) och ett ytterkuvert, båda av särskilt slag. Dessa kuvert tillhandahållas genom statsverkets försorg. Ej må för ändamålet andra kuvert brukas.

3. Väljaren skall själv frivilligt inlägga sin valsedel i innerkuvertet och tillsluta detta samt i närvaro av ett ojävigt vittne inlägga innerkuvertet i ytterkuvertet, vilket omedelbart därpå av väljaren tillslutes. En å ytterkuvertet anbragt förklaring att sålunda tillgått skall därefter av väljaren egenhändigt undertecknas. Vid namnet tecknas uppgift å det valdistrikt väljaren vid tiden för valet tillhör och hans hemvist inom valdistriktet.

Vittnet intygar å ytterkuvertet, att väljaren egenhändigt undertecknat ovan nämnda förklaring, med angivande av dag och ort för intygets meddelande.

64 §.

Kuvert för valsedelsförsändelse varom i 63 § sägs skola i god tid före valet finnas tillgängliga på landet hos ordföranden och ledamöter i valnämnd och i kommunalnämnd, i stad hos magistraten ävensom hos de tjänstemän

eller andra personer, åt vilka magistraten uppdrager att i sådant hänseende tillhandagå väljarna, samt utom riket å beskickningar och konsulat, där röst-mottagning enligt 71 § skall äga rum.

65 §.

1. Äkta make, som vill avgiva valsedel för andra maken, avlämnar vid valförrättningen till ordföranden valsedelsförsändelse varom i 63 § sägs ävensom, där andra maken tillhör annat valdistrikt än det där avlämnandet sker, sådant röstlängdsutdrag som i 60 § sägs rörande denna make.

2. Finnes, att båda makarna äro röstberättigade, att ytterkuvertet är sådant som i 63 § 2 mom. avses, samt att därå äro tecknade förklaring av väljaren ävensom vittnesintyg i behörigt skick, och förekommer ej skäl原因 anledning antaga att ytterkuvertet blivit efter tillslutandet öppnat, bryter ordföranden ytterkuvertet; i annat fall varde det ej mottaget.

3. Är innerkuvertet sådant som i 63 § 2 mom. avses samt tillslutet och utan annat märke än i 96 § föreskriven ändamålsbeteckning, skall ordföranden, där kuvertet lämnats för väljare som tillhör det valdistrikt där röstningen sker, omedelbart nedlägga kuvertet i valurnan, i sammanhang varmed i röstlängden vid den röstandes namn göres anteckning att rösträtten utövats. Lämnas kuvertet för väljare som tillhör annat valdistrikt, skall kuvertet jämte det avlämnade röstlängdsutdraget inläggas i sådant ytterkuvert som i 61 § 1 mom. avses, å vilket antecknas ej mindre valkrets och valdistrikt där avlämnandet skett än även valkrets och valdistrikt som väljaren tillhör, i sammanhang varmed väljarens namn jämte sistnämnda valkrets och valdistrikt antecknas i den i 62 § 3 mom. omförmälda förteckning. Därefter tillsluter ordföranden ytterkuvertet och nedlägger det i valurnan.

Är innerkuvertet ej sådant som i 63 § 2 mom. avses eller ej tillslutet eller finnes å detsamma annat märke än ändamålsbeteckningen, varde det återlämnat.

66 §.

Ej må någon i annan ordning än nu är sagd utöva sin rösträtt; dock att om rätt att i vissa fall före valet avlämna valsedel gäller vad i 71—75 §§ här nedan stadgas.

69 §.

1. När alla — — — — — röstningen avslutad.

2. Omedelbart därefter uttagas ur valurnan de däri nedlagda valkuverten och ytterkuverten samt räknas öppnade. Jämväl räknas antalet personer som avgivit valsedel dels enligt anteckningarna i röstlängden dels ock enligt den i 62 § 3 mom. omförmälda förteckning. Därefter tillkännagives antalet valkuvert, antalet ytterkuvert samt antalet av nyssnämnda personer.

3. Ytterkuverten inläggas i ett eller flera omslag. Å varje omslag antecknas de ineliggande ytterkuvertens antal.

4. Därefter öppnas valkuverten och uttages innehållet. Befinnes valkuvert vara tomt eller dess innehåll utgöras av annat eller mera än en valsedel

eller av en valsedel som kan antagas vara ogill, skall, sedan i sistnämnda fallen innehållet återinlagts i valkuvertet, detta läggas åsido. Antalet sålunda åsidolagda valkuvert räknas och kuverten inläggas i ett eller flera omslag. Å varje omslag antecknas antalet inneliggande valkuvert.

5. De valsedlar, vilka icke enligt 4 mom. återinlagts i sina valkuvert, ordnas i grupper sålunda, att sedlar, vilka äro likalydande med avseende å väljarbeteckning som i 59 § andra stycket sägs (kartell-, parti- och fraktionsbeteckning), sammanföras i en grupp. Antalet valsedlar i varje grupp räknas, varefter sedlarna i varje grupp för sig inläggas i ett eller flera omslag. Å varje omslag antecknas de inneliggande valsedlarnas väljarbeteckning samt antal.

6. Omslag varom i denna paragraf förmäles tillhandahållas av statsverket. Omslagen skola, förutom ovan föreskrivna anteckningar, förses med anteckning utvisande valdistriktet där förrättningen äger rum samt omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill.

7. Förrättningen bör utan avbrott bringas till slut. Därest särskilda skäl föranleda avbrott, må förrättningen icke avbrytas i annan ordning än att, sedan de i 2 och 3 mom. föreskrivna åtgärder vidtagits, verkställandet av de i 4 och 5 mom. föreskrivna åtgärder i sin helhet uppskjutes, dock icke längre än till påföljande dag. Innan förrättningen sålunda avbrytes, skall tid för densammas fortsättande tillkännagivas; och skola valkuverten inläggas i omslag, vilka förseglas under minst två närvarandes sigill. Dessa omslag jämte andra till valet hörande handlingar skola därefter läggas i säkert förvar; och må förrättningen ej ånyo företagas, innan valförrättaren inför öppna dörrar förvissat sig om att de åsatta sigillen äro obrutna.

8. Vid förrättningen skall föras protokoll enligt formulär som fastställas av Konungen. I protokollet antecknas:

a) antalet valkuvert, antalet ytterkuvert och antalet väljare enligt den i 2 mom. omförmälda räkning;

b) antalet omslag, vari ytterkuverten enligt 3 mom. inlagts;

c) antalet valkuvert, vilka enligt 4 mom. lagts åsido, jämte antalet omslag, vari dessa kuvert inlagts;

d) antalet valsedlar i varje sådan grupp, som omförmäles i 5 mom., jämte antalet omslag, vari gruppens sedlar inlagts.

I protokollet skola avtryckas de sigill, med vilka ovannämnda omslag förseglats.

70 §.

1. Sedan valprotokollet upplästs och dess riktighet bekräftats av ordföranden och två av de närvarande, förklaras valförrättningen avslutad.

2. Valförrättaren insände därefter ofördröjligen till Konungens befallningshavande dels de förseglade omslag som i 69 § avses dels ock valprotokollet, röstlängden och den i 62 § 3 mom. omförmälda förteckning. Sker insändandet med allmänna posten, skall försändelsen anordnas som värdepост.

Om rätt för väljare att i vissa fall avlämna valsedel före valet.

71 §.

1. Kan med skäl antagas, att röstberättigad kommer att valdagen vistas utom riket eller att röstberättigad, vilken utövar militärtjänst eller tillhör besättning eller annan personal å fartyg eller personalen vid statens järnvägar eller vid enskilt järnvägsföretag eller vid post-, tull- eller lotsverket, till följd av tjänstens utövning icke kan komma tillstådes vid valförrättningen i något valdistrikt, må sådan röstberättigad före valdagen avlämna valsedel, avseende valet i den valkrets där han är i röstlängd upptagen.

Väljare, som sålunda avlämnar valsedel före valdagen, skall innehava röstlängdsutdrag som i 60 § omförmäles.

2. Röstning som i 1 mom. sägs må ske, då val i hela riket skola samtidigt förrättas, inom riket i varje stad inför röstmottagare som magistraten förordnar samt utom riket hos svensk beskickning i Europa och, i den mån Konungen så förordnar, hos annan svensk beskickning och å svenskt konsulat, därvid beskickningens eller konsulatets chef eller den han i sitt ställe sätter är röstmottagare. Skall val förrättas endast i viss valkrets, må sådan röstning ske i varje stad inom valkretsen samt vid val i Stockholms läns valkrets jämväl i Stockholm, vid val i Göteborgs och Bohus läns landstingsområdes valkrets jämväl i Göteborg och vid val i Malmöhus läns valkrets jämväl i Malmö, Hälsingborg, Landskrona och Lund inför röstmottagare som magistraten förordnar. Röstmottagning skall äga rum från och med trettonde dagen före valdagen samt inom riket till och med dagen före valdagen och utom riket intill dess avgivna valsedlar enligt vad i 75 § sägs skola insändas till överståthållarämbetet.

72 §.

Magistrat samt chef för beskickning eller konsulat, där röstning i enlighet med bestämmelserna i 71 § må ske, skall före röstmottagningens början utfärda kungörelse angående dagar och tider samt ställe för röstmottagningen. Av magistrat utfärdad kungörelse skall anslås offentligen samt införas i minst en ortstidning. Kungörelse, som utfärdas av chef för beskickning eller konsulat, skall genom anslag samt, där så kan ske, även på annat lämpligt sätt bringas till kännedom.

73 §.

1. Vid röstning enligt 71 § skola användas sådana valkuvert och ytterkuvert, som i 61 § 1 mom. avses. Dylika kuvert skola före röstmottagningens början genom statsverkets försorg tillställas magistraten eller beskickningens eller konsulatets chef.

2. Väljaren skall personligen inställa sig hos röstmottagaren samt avlämna röstlängdsutdraget, sedan han å detsamma inför röstmottagaren tecknat sitt namn. Därjämte skall han lämna uppgift rörande den omständighet, som för honom enligt 71 § kan medföra rätt till röstning i nu förevarande ordning.

Finnes utdraget vara i behörigt skick och föreligger ej anledning antaga att väljaren är annan än den utdraget avser samt synes den lämnade uppgiften sannolik, erhåller väljaren av röstmottagaren ett valkuvert. Väljaren skall i anvisat enrum eller å avskild plats i röstningslokalen, där hans förehavande ej kan iakttagas, inlägga sin valsedel i kuvertet och tillsluta detsamma, varefter han överlämnar det till röstmottagaren. Är kuvertet tillslutet och utan annat märke än föreskriven ändamålsbeteckning, mottages detsamma; i annat fall varde det ej mottaget. Mottaget kuvert inlägger röstmottagaren jämte det avlämnade röstlängdsutdraget i ett ytterkuvert, å vilket antecknas ej mindre orten för avlämnandet än även valkrets och valdistrikt som väljaren tillhör. I sammanhang härmed antecknas väljarens namn samt nämnda valkrets och valdistrikt å en särskild förteckning, vilken föres enligt av Konungen fastställt formulär. Därefter tillsluter röstmottagaren ytterkuvertet och lägger det i förvar under lås.

74 §.

1. Äro äkta makar båda röstberättigade, äger make, som röstar i den ordning som i 71 § sägs, därvid avgiva valsedel jämväl för andra maken. För sådant fall skall valsedelförsändelse anordnas på sätt och inom tid som i 63 § sägs.

2. Äkta make, som vill avgiva valsedel för andra maken jämlikt denna paragraf, avlämnar till röstmottagaren valsedelförsändelsen jämte sådant röstlängdsutdrag som i 60 § sägs rörande sistnämnda make. Finnes, att röstlängdsutdraget är i behörig ordning, att ytterkuvertet är sådant som i 63 § 2 mom. avses, samt att å detsamma äro tecknade förklaring av väljaren ävensom vittnesintyg i behörigt skick, och förekommer ej skälig anledning antaga att ytterkuvertet blivit efter tillslutandet öppnat, bryter röstmottagaren ytterkuvertet; i annat fall varde det ej mottaget.

3. Är innerkuvertet sådant som i 63 § 2 mom. avses samt tillslutet och utan annat märke än föreskriven ändamålsbeteckning, skall röstmottagaren inlägga kuvertet jämte röstlängdsutdraget i sådant ytterkuvert som i 61 § 1 mom. avses, å vilket antecknas ej mindre orten för avlämnandet än även valkrets och valdistrikt som väljaren tillhör. I sammanhang härmed antecknas väljarens namn jämte nämnda valkrets och valdistrikt i den i 73 § 2 mom. omförmälda förteckning. Därefter tillsluter röstmottagaren ytterkuvertet och lägger det i förvar under lås.

Är innerkuvertet ej sådant som i 63 § 2 mom. avses eller ej tillslutet eller finnes å detsamma annat märke än ändamålsbeteckningen, varde det återlämnat.

75 §.

1. De enligt 73 och 74 §§ i förvar lagda ytterkuverten skola insändas, av röstmottagare i stad inom riket till Konungens befallningshavande i det län, där staden är belägen, och av röstmottagare vid beskickning eller konsulat till överståthållarämbetet. Insändandet skall ske, från stad inom riket omedel-

bart sedan röstmottagningen å dagen före valdagen avslutats samt från beskickning och konsulat i så god tid, att kuverten kunna beräknas vara överståthållarämbetet till handa sist dagen efter valdagen.

2. Innan röstmottagare insänder kuverten, skall deras antal räknas. Tillika räknas antalet personer, som enligt den i 73 § 2 mom. omförmälda förteckning avgivit valsedel. Kuverten inläggas i ett eller flera omslag, vilka tillhandahållas av statsverket. Varje omslag förses med anteckning om de inneliggande ytterkuvertens antal och om stad inom riket eller beskickning eller konsulat, där valsedlarna avgivits, samt förseglas omsorgsfullt under sigill. Vid röstmottagningen och kuvertens räkning föres protokoll enligt formulär som fastställs av Konungen. I protokollet antecknas antalet ytterkuvert, antalet nyssnämnda personer samt antalet omslag i vilka ytterkuverten inlagts, varjämte sigillen med vilka omslagen förseglats i protokollet avtryckas. Jämte omslaget eller omslagen, vari ytterkuverten inlagts, insändas protokollet och förenämnda förteckning. Sker insändandet med post, skall försändelsen anordnas som värdepост.

Har i stad inom riket icke avlämnats någon valsedel på sätt i 71 § sägs, skall röstmottagaren insända meddelande härom till Konungens befallningshavande, sedan den för dylik röstning bestämda tiden utgått.

76 §.

1. Det åligger Konungens befallningshavande tillse, att de i 70 § 2 mom. omförmälda handlingar ävensom sådana i 75 § angivna handlingar, vilka röstmottagare i stad inom riket skall insända, snarast möjligt inkomma samt, där så ej sker, från försumlig valförrättare eller röstmottagare infordra vad som fattas. Konungens befallningshavande verkställe även förberedande granskning av inkomna valhandlingar. Befinnas dessa därvid icke vara i behörigt skick, införskaffe Konungens befallningshavande, där så prövas nödigt, på lämpligt sätt erforderliga upplysningar rörande anledningen härtill.

2. Då val i hela riket samtidigt ägt rum, företages för varje valkrets av Konungens befallningshavande vid offentlig förrättning fördelning av inkomna ytterkuvert. Vid förrättningen för Stockholms stads valkrets fördelas även de till överståthållarämbetet från röstmottagare vid beskickningar och konsulat inkomna ytterkuverten. Förrättning som nu sagts skall företagas så snart ske kan sedan valhandlingarna inkommit från valförrättarna och röstmottagarna inom valkretsen. Kungörelse om förrättningen skall senast dagen förut anslås offentlig.

Vid förrättningen granskas sigillen å varje omslag, som enligt påteckning innehåller ytterkuvert, samt jämföras med de sigill, som äro å vederbörande protokoll avtryckta. Förekommer ej skälig anledning antaga att omslaget efter tillslutningen blivit öppnat, brytes förseglingen. I annat fall lämnas omslaget orubbat och däri inneslutna valsedlar inverka ej på valen.

Ur de öppnade omslagen uttagas ytterkuverten och ordnas i grupper sålunda, att ytterkuvert, vilka enligt därå antecknade uppgifter innehålla valkuvert från väljare hörande till en och samma valkrets, sammanföras i en grupp.

Ytterkuverten i varje sådan grupp räknas och inläggas för sig i ett eller flera omslag, som omsorgsfullt förseglas under sigill. Å varje omslag antecknas antalet ineliggande ytterkuvert samt såväl den valkrets, för vilken förrättningen företages, som den valkrets väljarna tillhöra.

Vid förrättningen föres protokoll enligt formulär, som av Konungen fastställles.

Inkomma efter avslutandet av förrättningen för Stockholms stads valkrets till överståthållarämbetet ytterkuvert från röstmottagare vid beskickning eller konsulat, lämnas dessa kuvert orubbade och däri inneslutna valsedlar inverka ej på valen.

3. Omslag, vari vid förrättningen inlagts ytterkuvert från väljare tillhörande den valkrets för vilken förrättningen företagits eller annan valkrets inom samma län, lägges till förvar bland de valet i vederbörande valkrets rörande handlingarna. Annat omslag, vari vid förrättningen ytterkuvert inlagts, översändes till den Konungens befallningshavande, som skall verkställa sammanräkning för den valkrets väljarna tillhöra; och bifogas vid översändandet utdrag av protokollet vid förrättningen, utvisande antalet översända ytterkuvert. Sker översändandet med allmänna posten, skall försändelsen anordnas som värdepост.

Finnes beträffande någon utom länet belägen valkrets, att icke något ytterkuvert inkommit, som angivits innehålla valkuvert från väljare tillhörande den valkretsen, skall bevis därom genom protokollsutdrag översändas till den Konungens befallningshavande som har att förrätta sammanräkningen för valkretsen.

77 §.

1. Sammanräknandet av avgivna röster verkställles av Konungens befallningshavande för varje valkrets å tid och ställe som Konungens befallningshavande bestämmer. Förrättningen skall utsättas att äga rum, då val samtidigt skett i hela riket, så snart ske kan efter det att förrättning som i 76 § 2 mom. sägs hållits för valkretsen och för annan valkrets inom samma län och handlingar som i 76 § 3 mom. avses inkommit från samtliga övriga Konungens befallningshavande i riket samt, då val ej samtidigt ägt rum i hela riket, så snart ske kan sedan valhandlingarna inkommit från valförrättarna och röstmottagarna i valkretsen.

Kungörelse om sammanräkningen skall senast dagen förut anslås offentlig och införas i ortstidningar. Sammanräkningen företages inför öppna dörrar.

2. Då val samtidigt ägt rum i hela riket, uppläses vid sammanräkningen det vid förrättning jämlikt 76 § 2 mom. för valkretsen förda protokoll tillika med utdrag, i vad valkretsen rör, ur protokoll vid sådan förrättning för annan valkrets inom samma län ävensom inkomna protokollsutdrag som i 76 § 3 mom. sägs, varjämte granskas förseglingen till omslag, som inkommit med nämnda protokollsutdrag eller jämlikt sistberörda lagrum lagts till förvar bland de valet i valkretsen rörande handlingarna. Då val ej samtidigt ägt rum i

hela riket, granskas sigillan å varje omslag, som inkommit från valförrättare eller röstmottagare och enligt påteckning innehåller ytterkuvert, samt jämföras med de å vederbörande protokoll avtryckta sigill.

Förekommer ej skälig anledning antaga att omslag efter tillslutningen blivit öppnat, brytes förseglingen. I annat fall lämnas omslaget orubbat, och de däri inneslutna valsedlarna inverka ej på valet.

De i omslagen inlagda ytterkuverten brytas, och valkuverten jämte röstlängdsutdragen uttagas och granskas. Finnas flera valkuvert härröra från samme väljare, äro de alla ogilla och läggas orubbade åsido. Beträffande övriga valkuvert tillses, att den som avgivit kuvertet är i röstlängden för det i röstlängdsutdraget angivna valdistriktet upptagen såsom röstberättigad och icke vid valförrättningen i detta distrikt har utövat sin rösträtt ävensom att kuvertet är av föreskriven beskaffenhet samt tillslutet och utan annat märke än föreskriven ändamålsbeteckning. Finnas nämnda villkor uppfyllda, nedlägges kuvertet i en urna, i sammanhang varmed i röstlängden vid väljarens namn antecknas att rösträtten utövats. I annat fall lägges kuvertet orubbat åsido såsom ogillt.

3. De från valförrättarna insända protokollen över röstningen i valdistrikten inom valkretsen granskas var för sig och sigillan å de vid varje protokoll fogade omslag, varom i 69 § 4 och 5 mom. förmåles, jämföras med de sigill som äro å protokollet avtryckta. Förekommer därvid ej skälig anledning antaga att omslag efter tillslutningen blivit öppnat, brytes förseglingen. I annat fall lämnas omslaget orubbat, och däri inneslutna valsedlar inverka ej på valet.

78 §.

Efter det protokollen från de särskilda valdistrikten upplästs, de valkuvert, som nedlagts i en urna, uttagits ur denna, samt valsedlarna uttagits ur dessa kuvert och ur de från valförrättarna insända valkuverten samt jämte de från valförrättarna insända valsedlarna granskats, pröve Konungens befallningshavande valsedlarnas giltighet och meddele de beslut, vartill valsedlarna och protokollen, med hänsyn jämväl till enligt 76 § 1 mom. inhämtade upplysningar, må giva anledning.

93 §.

I de ärenden rörande val till andra kammaren, varom i denna lag förmåles, må det vara envar tillåtet att, under iakttagande av behörig tid och ordning, på eget äventyr till myndighet insända handlingar i betalt brev med allmänna posten.

Vad här — — — om besvär.

95 §.

Valnämnden eller magistraten åligger ombesörja, att de anordningar som i 61 § 2 mom. avses ordentligen verkställas.

Kostnaden för dessa anordningar och för kungörande, som åligger valnämndens ordförande eller magistrat, skall gäldas av kommunerna, vilka jämväl hava att tillhandahålla lämpliga vallokaler.

96 §.

Valkuvert och ytterkuvert som i 61 § 1 mom. och 63 § 2 mom. avses skola vara av ogenomskinligt papper samt, vad varje särskilt slag angår, lika till storlek och beskaffenhet. Kuverten skola vara försedda med ändamålsbeteckning; och fastställer Konungen för de skilda slagen kuvert formulär till sådan beteckning.

Konungen fastställer jämväl formulär till de blanketter för röstlängdsutdrag, varom i 60 § förmäles.

Omslag som i 69, 75 och 76 §§ avses skola vara av hållfast beskaffenhet. Formulär till anteckningar å desamma fastställas av Konungen.

Det åligger envar, som i utövning av ämbete, tjänst eller offentligt uppdrag omhänderhar valkuvert varom i 61 § 1 mom. förmäles, att tillse det kuverten icke utlämnas i annan ordning än i 62 § 1 mom. och 73 § 2 mom. sägs.

Denna lag träder i kraft då Konungen, efter det att riksdagen antagit Konungens förslag till ändrad lydelse av § 24 riksdagsordningen, låtit i riksdagen uppläsa öppet brev att kungörelse utfärdats om sådan ändring av riksdagsordningen.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 9 mars 1934.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Efter gemensam beredning med ministern för utrikes ärendena anför chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter:

»I Sverige liksom även i andra länder med representativt statsskick är till bevarande av valhemligheten och valsäkerheten i övrigt såsom huvudregel vid politiska val stadgat, att rösträtten skall utövas vid personlig inställelse inför valförrättaren i det valdistrikt, där väljaren är i röstlängd uppförd. I den mån rösträtten de senaste årtiondena i de flesta västerländska stater utsträckts till allt vidare folkkretsar, har emellertid behov av särskilda åtgärder till underlättande av valdeltagandet allt mera gjort sig gällande och i åtskilliga länder uppmärksamrats av lagstiftaren. När rösträtt för kvinnor vid val till andra kammaren år 1921 infördes i vårt land, medgavs, till underlättande av de gifta kvinnornas deltagande i valet, genom ändring i riksdagsordningen rätt för äkta make att avgiva valsedel genom andra maken, därest denna vore röstberättigad. Samtidigt infördes i riksdagsordningen bestämmelse om rätt för valberättigad, som genom frånvaro från valdistriktet till följd av yrkes- eller tjänsteförpliktelse vore förhindrad att personligen inställa sig vid valtillfället, att vid valen till andra kammaren i utsträckning och under villkor, som stadgades i vallagen, utan sådan inställelse avgiva valsedel. Sådan rätt skall enligt vallagen tillkomma den, som utövar militärtjänst eller sjömansyrket eller såsom deltagare för egen eller annans räkning i fiske i öppen sjö eller i annan egenskap tillhör besättning eller annan personal å fartyg, samt den, som tillhör personalen vid statens järnvägar eller vid enskilt järnvägsföretag eller vid postverket, tullverket eller lots- eller fyrväsendet, ävensom — sedan år 1924 — den, som tillhör personalen vid svensk beskickning eller svenskt konsulat, samt äkta maka till sådan person, i sistnämnda fall, därest hinder för hennes personliga inställelse vid valförrättningen möter på grund därav, att hon är bosatt å makens tjänsteort. Nämnda personer kunna under angivna förutsättningar utöva sin rösträtt genom att insända valsedel omedelbart till Konungens befallningshavande.

I betraktande av den stora vikt, som måste fästas därvid att åt de röstberättigade beredes tillfälle att i största möjliga utsträckning utöva sin rösträtt, synas de sålunda vidtagna åtgärderna till underlättande av röstningen för vissa kategorier medborgare dock icke vara tillfyllest. Valsedelsförsändelseinstitutet för äkta makar användes visserligen i stor utsträckning och torde fylla ett väsentligt behov inom det område, där det har tillämpning. Rätten för vissa yrkes- och tjänstemän att insända valsedel har däremot — delvis kanske i följd av det invecklade tekniska förfarandet — kommit till förhållandevis ringa användning bland de därtill berättigade och ej fått någon nämnvärd praktisk betydelse. Utöver de grupper av yrkes- och tjänstemän, som nu äga rätt att använda valsedelsförsändelse, finnas åtskilliga andra dylika grupper, för vilka befrielse från kravet på personlig inställelse vid valförrättningen i hemorten kunde vara av stort värde. Skilda förslag att utvidga tillämplighetsområdet för det nu förefintliga valsedelsförsändelseinstitutet för yrkes- och tjänstemän att omfatta ytterligare grupper av sådana och även att omfatta vissa kategorier av väljare, vilka icke kunna hänföras till yrkes- eller tjänstemän, hava även vid upprepade tillfällen framförts inom riksdagen men avvisats av konstitutionsutskottet och kamrarna med hänsyn bland annat till de risker för valsäkerheten en dylik utvidgning kunde väntas medföra.

Även andra utvägar att underlätta valdeltagandet hava emellertid framförts i den offentliga diskussionen. Härvid har i främsta rummet varit fråga om rätt för röstberättigad att avlämna valsedel i annat valdistrikt än det, där han är i röstlängden uppförd. Införande av ett dylikt röstningssätt var sålunda under övervägande, när de nuvarande valsedelsförsändelseinstituten infördes, men ansågs då icke böra komma i fråga. Emellertid synes, icke minst med hänsyn till erfarenheterna från Finland och Tyskland där röstning vid valförrättning utom hemorten är tillåten, en sådan röstningsmetod vara ägnad att underlätta valdeltagandet i långt högre grad och med avsevärt mindre risker för valsäkerheten än ett utvidgat valsedelsförsändelseinstitut. Rätten att rösta vid valförrättning utom hemorten behöver icke knytas allenast till vissa begränsade grupper av väljare utan kan komma envar tillgodo, som av vilken anledning som helst valdagen vistas å annan ort inom riket än hemorten.

Då jag funnit att föreliggande spörsmål borde göras till föremål för utredning, lät jag i början av år 1933 verkställa sådan genom tillkallad sakkunnig, vilken utarbetade en promemoria i ämnet jämte utkast till, bland annat, ändringar i § 24 riksdagsordningen och i vallagen. Förslaget innebar att vid valen till andra kammaren väljare skulle kunna avlämna valsedel, avseende valet i den valkrets dit han hörde, vid valförrättning i vilket valdistrikt inom riket som helst. I anslutning härtill föreslogs jämväl en mindre jämkning i gällande bestämmelser om rätten för vissa yrkes- och tjänstemän att rösta medelst valsedelsförsändelse.

Vid förra årets riksdag framlades på min hemställan proposition (nr 227) angående ändrad lydelse av § 24 riksdagsordningen i överensstämmelse med

vad i promemorian föreslagits. I propositionen anförde jag i huvudsak vad jag nu andragit angående önskvärdheten att underlätta valdeltagandet och sättet härför men förklarade, att jag icke då vore beredd att taga bestämd ståndpunkt till de i promemorian uppdragna riktlinjerna för en rätt att avgiva valsedel i annat valdistrikt än det, där väljaren vore upptagen i röstlängden, ehuru en reform i huvudsaklig överensstämmelse med dessa linjer syntes mig principiellt önskvärd. Den föreslagna ändringen av § 24 riksdagsordningen, vilken endast avsåge att undanröja det hinder för de ifrågasatta ändringarna i röstningsmetoden beträffande val till riksdagens andra kammare, som låge i para-grafens nuvarande ordalag, fann jag mig därför kunna förorda. Utredningen angående de föreslagna ändringarna i vallagen skulle fortsättas, närmast genom infordrande av vederbörande myndigheters yttranden över promemorian. Därest lämpligheten av lagändringarna bekräftades vid den fortsatta utredningen, skulle fullständigt förslag i ämnet kunna framläggas till den riksdag, då grundlagsändringen — om den av 1933 års riksdag antoges som vilande — skulle slutligen prövas.

Konstitutionsutskottet fann i utlåtande (nr 32) över propositionen, att vä-gande principiella invändningar icke kunde riktas mot det i propositionen antydda sättet för ett underlättande av valdeltagandet. Utskottet ansåg det dock tänkbart, att hinder av teknisk eller annan art kunde förefinnas för in-förande av bestämmelser i angiven riktning. Utskottet ville ifrågasätta, huru-vida icke det nuvarande valsedelsförsändelseinstitutet för vissa yrkes- och tjänstemän borde begränsas eller avskaffas för väljare inom riket, därest det visade sig möjligt att på andra vägar på ett tekniskt tillfredsställande sätt underlätta valdeltagandet. Det vore enligt utskottets mening icke uteslutet, att andra grundlagsändringar än den i propositionen föreslagna kunde visa sig erforderliga eller lämpliga vid en reform på förevarande område. Med hänsyn till nu anförda omständigheter fann utskottet erforderligt att riks-dagen efter slutförande av utredningen — som dock icke syntes böra begränsas enbart till andrakammarvalen — finge i ett sammanhang taga ställning till frågan om nödiga ändringar såväl i grundlagen som i vallagen. Utskottet hemställde därför, att riksdagen ville, med förklarande att propositionen icke då kunnat bifallas, hos Kungl. Maj:t hemställa om fortsatt utredning i de av utskottet berörda frågorna samt framläggande av de förslag, vartill ut-redningen kunde föranleda. Denna utskottets hemställan bifölls av riks-dagen.

Sedermera hava utlåtanden över ifrågavarande promemoria ävensom över de av riksdagen i övrigt berörda spörsmålen efter remiss den 15 juni 1933 avgivits av Kungl. Maj:ts befallningshavande, varjämte yttranden inkommit från vissa magistrater och valnämndsordförande. Det övervägande flerta-let av de hörda myndigheterna hava tillstyrkt en reform i den i 1933 års förslag ifrågasatta riktningen. Jämlikt nådigt bemyndigande har jag där-efter den 16 september samma år uppdragit åt ledamoten av riksdagens första kammare professorn C. A. Reuterskiöld, talmannen i riksdagens andra kam-mare Aug. Sävström och professorn Georg Andrén att såsom sakkunniga inom

justitiedepartementet fullfölja utredningen i ämnet. De sakkunniga hava nu till mig med skrivelse den 23 februari innevarande år överlämnat en promemoria med sådan utredning jämte förslag till ändrad lydelse av § 24 riksdagsordningen samt till ändring i vissa delar av vallagen.

De sakkunniga föreslå, i överensstämmelse med 1933 års promemoria, att den som på grund av vistelse å annan ort är förhindrad att utöva sin rösträtt vid valförrättningen i det valdistrikt, där han är i röstlängden uppförd, skall äga att avlämna valsedel, avseende valet i valkretsens dit nämnda distrikt hör, vid valförrättning i annat valdistrikt inom riket eller, då val ej samtidigt äga rum i hela riket, i annat valdistrikt inom samma valkrets. Med hänsyn härtill skola andrakammarval för hela riket obligatoriskt förrättas å samma dag. Enligt förslaget — vilket i vissa avseenden avviker från 1933 års förslag — skall väljaren för rätt att rösta i främmande valdistrikt innehava utdrag ur röstlängden från det valdistrikt han tillhör, utvisande att han där är upptagen såsom röstberättigad. Röstlängdsutdrag skall utfärdas på landet av valnämndens ordförande och i stad av den magistraten därtill förordnar. Väljaren skall antingen personligen utkvittera utdraget eller ock låta inlämna eller med allmänna posten insända skriftlig ansökan därom. Där så begäres, skall utdraget med posten tillsändas sökanden. Vid röstning i främmande valdistrikt skall väljaren på vanligt sätt inlägga sin valsedel i valkuvert och framlämna det till ordföranden vid förrättningen. Därvid skall han emellertid samtidigt avlämna röstlängdsutdraget. Äro utdraget och kuvertet i behörig ordning och finnes ej anledning antaga att väljaren är annan än den utdraget avser, skall ordföranden inlägga valkuvertet jämte utdraget i ett ytterkuvert, å vilket antecknas ej mindre valkrets och valdistrikt, där valkuvertet avlämnats, än även valkrets och valdistrikt, som väljaren tillhör, varefter ytterkuvertet nedlägges i valurnan. Vid den preliminära sammanräkningen i valdistrikten öppnas icke dessa ytterkuvert utan insändas obrutna till Konungens befallningshavande i länet. Hos denne företages före den slutliga sammanräkningen en särskild fördelningsförrättning, därvid inkomna ytterkuvert fördelas efter de valkretsar, som väljarna enligt anteckningarna å kuverten tillhöra. Ytterkuvert, som innehålla valkuvert från väljare utom länet, översändas till den Konungens befallningshavande, som skall förrätta sammanräkningen i den valkrets dit väljaren hör. Vid de slutliga sammanräkningarna öppnas ytterkuverten, granskas röstlängdsutdragen och valkuverten och avprickas väljarna i röstlängden, varefter valsedlarna granskas och medtagas vid rösträkningen, allt i analogi med vad nu sker med valsedelsförsändelser från yrkes- och tjänstemän.

Den största avvikelser från 1933 års förslag består däri, att enligt det nu framlagda förslaget väljaren för röstning i främmande valdistrikt måste innehava röstlängdsutdrag. Enligt 1933 års förslag skulle väljaren före valet infinna sig hos en funktionär på den ort, där han ville rösta, och styrka sin identitet för erhållande av ett s. k. identitetsbevis, i vilket med ledning av hans egna uppgifter bland annat skulle angivas valkrets och kommun, där han vore upptagen i röstlängd. Vid röstningen skulle detta bevis avlämnas

jämte valkuvertet för att åtfölja detta till den slutliga sammanräkningen i väljarens valkrets. Ifrågavarande avvikelse från 1933 års förslag har förordats av flera länsstyrelser. Dessa hava därvid bland annat framhållit, att utan röstlängdsutdrag stora svårigheter skulle uppstå att vid den slutliga sammanräkningen återfinna och identifiera väljarna i röstlängden, till följd varav man kunde befara att en stor del av de i främmande valdistrikt avgivna rösterna måste förklaras ogiltiga.

Förutom införande av rätt till röstning i främmande valdistrikt föreslå de sakkunniga avskaffande av det nuvarande valsedelsförsändelseinstitutet för yrkes- och tjänstemän samt dettas ersättande med — i den mån det icke ersättes med rätt till röstning i främmande valdistrikt — en rätt att avgiva valsedel före valdagen. Förslagets innebörd i denna del är, att sådan rätt skall tillkomma väljare, tillhörande de kategorier yrkes- och tjänstemän som nu hava rätt att rösta medelst valsedelsförsändelse, där det med skäl kan antagas att väljaren till följd av tjänstens utövning valdagen icke kan komma tillstädes vid någon valförrättning. Därutöver skola emellertid alla, som valdagen med skäl kunna antagas komma att vistas utom riket, äga avlämna valsedel i nu ifrågavarande ordning. Röstning i nu nämnd ordning skall kunna äga rum dels i alla städer inom riket inför en av magistraten förordnad röstmottagare dels ock utom riket å svensk beskickning i Europa och, i den mån Konungen så förordnar, hos annan svensk beskickning och å svenskt konsulat, därvid beskickningens eller konsulatets chef eller den han i sitt ställe sätter är röstmottagare. För röstningen skall väljaren innehava röstlängdsutdrag angående sin rösträtt liksom vid röstning i främmande valdistrikt. Väljaren skall själv i enrum inlägga sin valsedel i ett valkuvert samt framlämna detta till röstmottagaren. Denne skall inlägga kuvertet och utdraget i ett ytterkuvert, å vilket antecknas orten för avlämnandet samt valkrets och valdistrikt som väljaren tillhör, varefter ytterkuvertet lägges i förvar under lås. Ytterkuverten insändas sedan från stad inom riket till Konungens befallningshavande i länet dit staden hör och från utlandet till överståthållarämbetet. Vid den förut omnämnda fördelningsförrättningen sorteras ytterkuverten för distribuering till vederbörande länsstyrelse för att där behandlas vid den slutliga sammanräkningen. Röstmottagning skall äga rum från och med trettonde dagen före valdagen samt inom riket till och med dagen före valdagen och utom riket intill dess avgivna valsedlar skola insändas till överståthållarämbetet för att hinna fram till fördelningsförrättningen.

Valsedelsförsändelse från äkta make må avlämnas såväl i främmande valdistrikt som vid röstmottagning före valet, i sistnämnda fall dock endast om den make, som avlämnar försändelsen, själv därvid röstar.

De sakkunniga hava slutligen övervägt, huruvida ifrågavarande för andrakammarvalen föreslagna röstningssätt skulle kunna införas även beträffande de kommunala valen och elektorsvalen, i fråga om vilka val för närvarande gälla samma bestämmelser angående röstning utan personlig inställelse vid valförrättning som i fråga om andrakammarvalen. Härutinnan anmärka de sakkunniga, att det väl vore tekniskt möjligt, om än förenat med vissa svår-

righeter, att tillämpa det ifrågasatta systemet även vid kommunala val i allmänhet och vid elektorsval. Det kunde i och för sig synas önskvärt, att systemet infördes beträffande landstingsmanna- och elektorsvalen, ehuru uppenbarligen skälen därför icke ägde den styrka som i fråga om andrakammarvalen. Emellertid vore det ett svårlost problem huruvida icke systemet samtidigt borde utvidgas att omfatta även valen i primärkommunerna eller vissa av dessa. Under alla omständigheter kunde ett nytt system icke lämpligen införas redan till de kommunala val och elektorsval, som skola förrättas innevarande och nästa år, utan först till 1938 års val. Vid sådant förhållande hava de sakkunniga ansett, att bestämd ståndpunkt icke nu borde tagas till förevarande spörsmål, utan att denna fråga borde anstå.

Vidkommande innehållet i de i ärendet inkomna remissyttrandena samt den närmare innebörden av de sakkunnigas förslag får jag hänvisa till de sakkunnigas promemoria, vilken såsom bilaga torde få åtfölja detta protokoll.

Det förslag de sakkunniga framlagt angående rätt för väljare att vid val till riksdagens andra kammare avlämna sin valsedel i annat valdistrikt än det han tillhör — vilket till sina huvuddrag överensstämmer med det år 1933 upprättade förslaget — synes vara väl ägnat att så långt lämpligen kan ske underlätta deltagandet i dessa val utan att därigenom valsäkerheten minskas. Ett mycket stort antal röstberättigade, som med gällande bestämmelser icke erhålla tillfälle att utöva sin rösträtt, skulle efter förslagets genomförande få möjlighet härtill. De olägenheter, som kunna uppkomma vid de föreslagna bestämmelsernas tillämpning — jag avser här närmast att resultatet av den preliminära sammanräkningen i valdistrikten skulle bli något osäkrare än vad nu är förhållandet samt att den definitiva sammanräkningen skulle något försenas — läser i förhållande till de fördelar som skulle vinnas icke vara av avgörande betydelse. Vad angår förseningen av den definitiva sammanräkningen torde denna bli mindre med det nu föreslagna systemet med röstlängdsutdrag än med den metod utan röstlängdsutdrag som ifrågasattes i 1933 års promemoria.

Beträffande de sakkunnigas förslag att det nuvarande valsedelsförsändelseinstitutet för vissa yrkes- och tjänstemän skulle avskaffas och i stället möjlighet beredas att före valet avlämna valsedel vill jag i likhet med de sakkunniga framhålla, att nämnda institut icke uppfyllt de anspråk som vid dess tillkomst ställdes å detsamma och att det i praktiken fått mycket ringa betydelse. Även om genomförandet av de sakkunnigas förslag i denna del skulle i enstaka fall kunna försvåra röstningen för dem, som nu äro berättigade rösta medelst valsedelsförsändelse, torde likväl den ökade säkerhet varmed röstning genom valsedels avlämnande före valet kan ske böra tillerkännas avgörande betydelse. Härtill kommer, att genom den föreslagna metoden valdeltagandet skulle underlättas för många, som enligt gällande ordning på grund av vistelse utom riket å valdagen ej äro i tillfälle att delta i valet. Jag anser mig därför kunna ansluta mig till de sakkunnigas förslag jämväl i denna del.

*Departements-
chefen.*

Vad angår de kommunala valen och elektorsvalen har jag, efter samråd med chefen för socialdepartementet, i likhet med de sakkunniga funnit, att frågan om underlättande av deltagandet i dessa val för närvarande bör anstå och göras till föremål för ytterligare överväganden.

I fråga om utformningen av de författningsförslag de sakkunniga utarbetat finner jag dessa förslag kunna godtagas.

På grund av vad jag sålunda anført vill jag föreslå ändring av § 24 riksdagsordningen samt ändringar i vallagen i överensstämmelse med de sakkunnigas förslag.»

Föredraganden uppläser härefter dels *förslag till ändrad lydelse av § 24 riksdagsordningen*, dels ock *förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen* samt hemställer, att förstnämnda förslag måtte föreläggas riksdagen till prövning i grundlagsenlig ordning och att förslaget om ändringar i vallagen måtte föreläggas riksdagen till antagande under förutsättning att den föreslagna ändringen av riksdagsordningen varder i grundlagsenlig ordning beslutad.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gösta Tidelius.

Bilaga.

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet.

Sedan undertecknade tillkallats att såsom sakkunniga inom justitiedepartementet biträda med utredning angående, bland annat, åtgärder till underlåtande av valdeltagandet, få vi härmed överlämna bifogade promemoria med utredning i denna fråga jämte förslag till ändrad lydelse av § 24 riksdagsordningen ävensom till lag om ändring i vissa delar av vallagen. Såsom sekreterare har hovrättsassessorn B. Hagström biträtt de sakkunniga. Stockholm den 23 februari 1934.

C. A. REUTERSKIÖLD.

AUG. SÄVSTRÖM.

GEORG ANDRÉN.

B. Hagström.

Promemoria

med utredning rörande åtgärder till underlättande av valdeltagandet.

Gällande bestämmelser och 1933 års förslag.

Angående sättet för rösträtts utövande vid riksdagsmannaval stadgas för närvarande i riksdagsordningen § 24 följande: »Rösträtt må ej utövas av annan valberättigad än den, som vid valtillfälle personligen sig inställer; dock att dels sådan valberättigad, som genom frånvaro från valdistriktet till följd av yrkes- eller tjänsteförpliktelse är förhindrad att personligen inställa sig vid valtillfället, må, i den utsträckning och under de villkor, som stadgas i vallagen, utan sådan inställelse avgiva valsedel, dels ock make må, i den ordning, som stadgas i nyssnämnda lag, avgiva valsedel genom andra maken, därest denna är röstberättigad.»

Vid val till andra kammaren skall alltså röstningen i regel ske vid valförrättning i det valdistrikt, där den röstande är upptagen i röstlängden. Den i lagrummet medgivna rätten att rösta utan personlig inställelse vid valtillfället, vilken endast avser nämnda val, tillkom år 1921. Rätten för väljare, som till följd av yrkes- eller tjänsteförpliktelse är förhindrad att personligen inställa sig vid valförrättning, att rösta utan sådan inställelse tillkommer enligt vallagens närmare bestämmelser därom allenast väljare tillhörande vissa yrkes- eller tjänstegrupper. Dessa äro: de som utöva militärtjänst, de som utöva sjömansyrket eller såsom deltagare för egen eller annans räkning i fiske i öppen sjö eller i annan egenskap tillhöra besättning eller annan personal å fartyg, de som tillhöra personalen vid svensk beskickning eller svenskt konsulat ävensom äkta makar till sådana personer samt de som tillhöra personalen vid statens järnvägar eller vid enskilt järnvägsföretag eller vid postverket, tullverket eller lots- eller fyrväsendet. Väljare som nu sagts äga i viss ordning, varom närmare stadgas i vallagen, omedelbart till Konungens befallningshavande insända valsedel genom s. k. valsedelsförsändelse.

Vid kommunala val och val av elektorer för utseende av ledamöter i första kammaren gälla samma bestämmelser angående röstning utan personlig inställelse som vid andrakammarvalen.

I början av år 1933 verkställdes inom justitiedepartementet av tillkallad sakkunnig utredning rörande frågan om åtgärder till underlättande av valdeltagandet, särskilt genom beredande av möjlighet för väljare att avgiva valsedel vid valförrättning i annat valdistrikt än det, där han är i röstlängden upptagen. Resultatet av denna utredning framlades i en promemoria med ut-

kast till de ändringar i § 24 riksdagsordningen och i vallagen, vilka erfordrades för en reform i dylikt hänseende beträffande valen till andra kammaren.

I promemorian föreslogs den ändring av § 24 riksdagsordningen, att orden »som vid valtillfälle» utbyttes mot »som, på sätt i vallagen sägs, vid valförrättning» samt att orden »genom frånvaro från valdistriktet» och »vid valtillfället» utgingo. Enligt de i promemorian föreslagna ändringarna i vallagen skulle väljare, som på grund av vistelse å annan ort vore förhindrad att utöva rösträtt i det egna valdistriktet, äga avlämna valsedel, avseende valet i valkretsens dit nämnda distrikt hörde, vid valförrättningen i annat valdistrikt inom riket eller, då val ej samtidigt ägde rum i hela riket, i annat valdistrikt inom samma valkrets. I följd härav skulle valen obligatoriskt förläggas till samma dag i hela riket. Vid röstning utom det egna valdistriktet skulle emellertid väljaren innehava ett s. k. identitetsbevis. Sådant bevis skulle utfärdas å den ort, där valsedeln skulle avgivas, på landet av ledamot eller suppleant i valnämnd eller kommunalnämnd och i stad av den magistraten därtill förordnade. För erhållande av identitetsbevis skulle väljaren personligen inställa sig hos bevisutfärdaren och styrka sin identitet samt uppgiva den valkrets och kommun, där han vore i röstlängd uppförd, samt sitt hemvist inom kommunen. Dessa uppgifter skulle antecknas å beviset. Vid valförrättningen skulle identitetsbeviset jämte valkuvertet inläggas i ett särskilt ytterkuvert och anteckning därå ske om den röstandes valkrets och kommun. Ytterkuverten skulle efter valförrättningen obrutna insändas till länsstyrelsen. Hos länsstyrelserna skulle hållas särskilda förrättningar, vid vilka ytterkuverten sorterades efter valkretsarna, varefter de kuvert, som avsåge valkretsar utom länet, skulle översändas till de länsstyrelser, som skulle förrätta de slutliga sammanräkningarna. Vid den slutliga sammanräkningen skulle ytterkuverten öppnas, valkuverten och identitetsbevisen granskas, väljarna avprickas i röstlängden och valsedlarna medtagas vid rösträkningen, allt i analogi med vad nu sker med valsedelsförsändelser från yrkes- och tjänstemän.

Genom de i promemorian föreslagna ändringarna i § 24 riksdagsordningen skulle även grundlagsbestämmelserna angående valsedelsförsändelseinstitutet för yrkes- och tjänstemän erhålla en så till vida ändrad innebörd, att grundlagen ej längre skulle, såsom nu, hindra institutets användning i sådana fall, då väljaren vistades inom det egna valdistriktet. Utkastet till ändringar i vallagen upptog i anslutning härtill bestämmelser i syfte att valsedelsförsändelse skulle kunna av yrkes- och tjänstemän användas även inom det egna valdistriktet. Motsvarande ändring föreslogs jämväl i kommunala vallagen för vinnande av enhetlighet i ifrågavarande hänseende mellan andrakammarvalen och kommunalvalen. Beträffande andrakammarvalen skulle ifrågavarande institut endast kunna användas subsidiärt i förhållande till röstning i främmande valdistrikt. Röstning genom valsedelsförsändelse skulle sålunda vara tillåten endast om väljaren icke kunde komma tillstädes vid valförrättningen i något valdistrikt.

Beträffande de kommunala valen föreslogs i promemorian icke någon reform fränsett den nyssnämnda detaljändringen med avseende å valsedelsförsändelseinstitutet. I promemorian anmärktes, att det kunde ifrågasättas om icke rätt till röstning i främmande valdistrikt borde införas även vid landstingsmannavalen. Häremot anfördes emellertid, att de största städerna stode utanför landstingen, varför röstavlämnning i den ifrågasatta ordningen icke skulle kunna försiggå där. Vidare vore svårigheterna för en reform större vid dessa val än vid andrakammarvalen med hänsyn till det större antalet valkretsar. Det vore i varje fall lämpligt att rörande ifrågavarande röstningssätt inhämta erfarenheter från andrakammarvalen innan systemets verkningsområde utsträcktes. Vidkommande andra kommunala val än landstingsmannavalen uttalades, att en reform av ifrågavarande slag icke torde kunna ifrågakomma.

Förslag till ändrad lydelse av § 24 riksdagsordningen i överensstämmelse med vad i promemorian föreslagits framlades av Kungl. Maj:t genom proposition (nr 227) till 1933 års riksdag. Föredragande departementschefen anförde därvid, att han icke vore beredd att taga bestämd ståndpunkt till de i promemorian uppdragna riktlinjerna för en rätt att avgiva valsedel i annat valdistrikt än det, där väljaren vore upptagen i röstlängden, men att en reform i huvudsaklig överensstämmelse med dessa linjer syntes honom principiellt önskvärd. Departementschefen förordade därför den ifrågavarande grundlagsändringen, som endast avsåge att möjliggöra en sådan röstningsmetod. Vad anginge den i promemorian ifrågasatta jämkningen i gällande bestämmelser om valsedelsförsändelse kunde departementschefen ej taga bestämd ståndpunkt härtill men ansåge goda skäl tala för att sådan jämkning vidtoges. Utredningen angående de föreslagna ändringarna i vallagen skulle fortsättas, närmast genom infordrande av vederbörande myndigheters yttranden över promemorian. Fullständigt förslag till lagändringar i ämnet kunde sedermera framläggas till den riksdag då grundlagsändringen, därest den 1933 antoges som vilande, skulle slutligen prövas.

Konstitutionsutskottet fann i utlåtande (nr 32) över propositionen, att vägande principiella invändningar icke kunde riktas mot det i propositionen antydda sättet för ett underlättande av valdeltagandet. Utskottet ansåg det dock tänkbart, att hinder av teknisk eller annan art kunde förefinnas för införande av bestämmelser i angiven riktning. Utskottet ville ifrågasätta, huruvida icke det nuvarande valsedelsförsändelseinstitutet för vissa yrkes- och tjänstemän borde begränsas eller avskaffas för väljare inom riket, därest det visade sig möjligt att på andra vägar på ett tekniskt tillfredsställande sätt underlätta valdeltagandet. Det vore enligt utskottets mening icke uteslutet, att andra grundlagsändringar än den i propositionen föreslagna kunde visa sig erforderliga eller lämpliga vid en reform på förevarande område. Med hänsyn till nu anförda omständigheter fann utskottet erforderligt att riksdagen efter slutförande av utredningen — som dock icke syntes böra begränsas enbart till andrakammarvalen — finge i ett sammanhang taga ställning till frågan om nödiga ändringar såväl i grundlagen som i vallagen. Utskottet hemställde därför, att riksdagen ville, med förklarande att propo-

nen icke då kunnat bifallas, hos Kungl. Maj:t hemställa om fortsatt utredning i de av utskottet berörda frågorna samt framläggande av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Denna utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

Beträffande historiken till frågan om åtgärder till underlättande av valdeltagandet, förhållandena i främmande länder å förevarande område samt den närmare innebörden av förutnämnda förslag torde få hänvisas till den vid propositionen år 1933 fogade promemorian.

Utlåtanden över ifrågakvarande promemoria ävensom över de av riksdagen berörda spörsmålen hava efter remiss den 15 juni 1933 avgivits av överståthållarämbetet och samtliga länsstyrelser, varjämte yttranden inkommit från en del magistrater och valnämndsordförande vilka av vederbörande Konungens befallningshavande beretts tillfälle att yttra sig.

Röstning i främmande valdistrikt.

Av de hörda myndigheterna hava så gott som alla vitsordat att åtgärder till underlättande av deltagandet i valen till andra kammaren äro av behovet påkallade. Beträffande det sätt på vilket ett sådant underlättande skulle kunna ske må till en början anmärkas, att ingen myndighet velat förorda, att väljare skulle tillåtas avgiva valsedel, som avsåge valet i annan valkrets än den inom vilken han vore uppförd i röstlängd. Det stora flertalet myndigheter hava också givit sin anslutning till det i 1933 års promemoria föreslagna systemet i vad detta innebar att röstberättigad, som på grund av vistelse å annan ort är förhindrad att infinna sig vid valförrättningen i det egna valdistriktet, skall kunna avlämna sin valsedel vid valförrättningen i annat valdistrikt inom riket eller, då val ej samtidigt äga rum i hela riket, i annat valdistrikt inom samma valkrets. Från många håll framhålles sålunda, att en dylik metod synes ägnad att lösa frågan om valdeltagandets underlättande så långt lämpligen kan ske. Flera myndigheter — särskilt *länsstyrelserna i Stockholms, Kronobergs, Skaraborgs, Västmanlands, Kopparbergs och Norrbottens län samt magistraten i Stockholm* — göra uttalanden av innebörd, att en metod med röstavlämning i främmande valdistrikt i varje fall måste anses överlägsen ett valsedelsförsändelseinstitut, samt betona, att detta institut i sin nuvarande form är otillfredsställande och icke synes kunna på något mera avgörande sätt reformeras. Av de myndigheter, som tillstyrkt systemet med röstning i främmande valdistrikt, hava visserligen några framhållit en del olägenheter, som äro förknippade med detta system, men anse dessa vara av mindre betydelse i förhållande till den vinst med avseende å valdeltagandets underlättande, som skulle följa med förslagets genomförande.

Av Konungens befallningshavande hava allenast *överståthållarämbetet* samt *länsstyrelserna i Kalmar och Västerbottens län* direkt avstyrkt det i promemorian framlagda förslaget. Sålunda anser överståthållarämbetet, att med förslagets genomförande valsäkerheten skulle icke obetydligt minskas och det

tekniska förfarandet vid valet bliva så invecklat, att felaktigheter i avsevärt ökad utsträckning näppeligen skulle kunna undvikas vare sig vid själva valet eller vid sammanräkningen av rösterna. Länsstyrelserna i Kalmar och Västerbottens län framföra liknande synpunkter. Den förra länsstyrelsen framhåller särskilt, att det knappast vore tillrådligt att anförtro utfärdandet av identitetsbevis åt de personer som i promemorian föreslagits. Dessutom skulle den okunnighet om beteckningen å sitt hemvist, som väljare ofta ådagalade, vålla tidsutdräkt och omgång vid bevisens utfärdande. Bristfälliga och felaktiga uppgifter härvidlag komme också att vålla länsstyrelserna betydande olägenheter vid den slutliga sammanräkningen. Länsstyrelsen i Västerbottens län finner det föreslagna systemet allt för invecklat för att kunna locka till någon allmänare användning. Därjämte skulle dess genomförande menligt inverka på valförrättningarnas jämna fortgång. Nyssnämnda båda länsstyrelser framhålla vidare som en betydande olägenhet av det föreslagna systemet att resultatet av den preliminära sammanräkningen skulle komma att bliva mycket osäkrare än nu och att den definitiva sammanräkningen måste förläggas avsevärt senare än vad nu är fallet. Överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Västerbottens län anse dessutom det vara en brist hos det föreslagna systemet att det icke väl låter sig anpassas å de kommunala valen. Slutligen må nämnas, att även *magistraterna i Kalmar* och *Skövde* avstyrka förslaget såsom menligt för valsäkerheten.

Av de myndigheter, som sålunda ställt sig direkt avvisande till förslaget, har *länsstyrelsen i Västerbottens län* förordat att valdeltagandet i stället borde underlättas genom en utvidgad användning av det nuvarande valsedelsförsändelseinstitutet. Även *länsstyrelserna i Malmöhus* och *Älvsborgs län* ifrågasätta, utan att dock direkt avstyrka förslaget, huruvida icke ett underlättande av valdeltagandet närmast vore att söka i en utvidgning av valsedelsförsändelseinstitutet.

Den av länsstyrelsen i Kalmar framhållna svårigheten att — på grund av väljarnas ofta bristfälliga uppgifter angående det hemvist, varunder de äro uppförda i röstlängden — med ledning av identitetsbevisen återfinna väljarna i röstlängden har understrukits även av flera myndigheter, som i princip ställt sig välvilliga till den föreslagna metoden. Fem länsstyrelser — nämligen *i Stockholms, Kristianstads, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs och Väster-norrlands län* — ävensom *magistraten i Lund* föreslå, att till berörda olägenhets avhjälpande den föreslagna röstningsmetoden borde jämkas sålunda, att väljare för att få rösta i främmande valdistrikt skulle vara skyldig medhava utdrag ur det egna valdistriktets röstlängd angående sin rösträtt. *Länsstyrelsen i Kalmar län* har också ansett att, därest en avvikelse från gällande ordning skall ske, ett system av nyssnämnda art bör tagas under övervägande.

I Finland medgives, såsom i 1933 års promemoria omtalas, vid riksdagsmannaval rätt för väljare att med åberopande av röstlängdsutdrag angående sin rösträtt avgiva valsedel å annan ort än den, där han är i röstlängden upptagen. Genom utrikesdepartementets försorg har från Finland

införskaffats upplysningar angående erfarenheterna där av denna röstningsmetod. Vid riksdagsmannavalet i Finland 1933 avlämnade över 45,000 personer eller 4.1 procent av alla röstande röstsedel i främmande valdistrikt. Röstningsmetoden, som där tillämpats alltsedan 1906, har i allmänhet befunnits tillfredsställande och medfört en avsevärd fördel för sådana röstberättigade, vilka till följd av sin verksamhet eller av annan orsak vistats å främmande ort. Från väljarnas sida har ej heller i allmänhet gjorts anmärkning mot metoden. För valnämnderna, vilka hava att utfärda röstlängsutdragen, har systemet naturligen medfört något ökat arbete. Även för de sammanräknande myndigheterna har i någon mån ökat arbete uppkommit, enär de röster, som avgivits i främmande valkrets — vid valet 1933 ungefär hälften av de i främmande valdistrikt avgivna — skola behandlas i särskild ordning. De röster åter, som avgivits inom främmande valdistrikt men inom väljarens egen valkrets, behöva icke vid sammanräkningen behandlas i extra ordning. Kungörandet av det slutliga valresultatet har genom behandlingen av de i främmande valkrets avgivna rösterna avsevärt fördröjts. Till missbruk har systemet veterligen icke givit anledning. Vid kommunala val är metoden icke tillämplig, enär förfarandet vid sådana val skulle bliva mera invecklat samt kännedomen om valresultatet skulle fördröjas, då postens ankomst från landets alla kommuner måste inväntas innan den slutliga sammanräkningen kan ske.

Rörande frågan om röstning i främmande valdistrikt vilja de sakkunniga till en början framhålla att, såsom framgår av den lämnade redogörelsen, Kungl. Maj:t och riksdagen ansett det i princip vara önskvärt att beträffande valen till andra kammaren en röstningsmetod införes, som möjliggör valsefelsavlämning vid valförrättning i annat valdistrikt än det väljaren tillhör. Den hittills verkställda utredningen och de inkomna yttrandena synas också giva vid handen, att ett sådant system tekniskt låter sig genomföra. Även erfarenheterna från Finland peka i denna riktning. De sakkunniga finna för sin del, att en röstningsmetod av ifrågasatt slag skulle underlätta valdeltagandet och, om den än måste i viss mån komplicera valförfarandet, dock skulle kunna utan större svårigheter genomföras. Vissa olägenheter uppkomma visserligen med det föreslagna systemet, bland annat därutinnan att resultatet av den preliminära sammanräkningen blir något mera osäkert och att den definitiva sammanräkningen måste förläggas något senare än vad nu är fallet. Ingen av dessa olägenheter synes dock vara av mera avgörande art: de fördelar, som genom det föreslagna systemet skulle vinnas, torde i varje fall betydligt överväga olägenheterna. Att såsom några länsstyrelser ifrågasatt söka underlätta valdeltagandet genom utvidgning av det nuvarande valsefelsförsändelseinstitutet för yrkes- och tjänstemän, möjligen något förändrat, synes icke vara tillrådligt. Vad som anförts i den förutnämnda promemorian om detta institut nuvarande ineffektivitet och om svårigheten att väsentligen öka dess användbarhet har icke vederlagts.

Den närmare utformningen av det i 1933 års promemoria framlagda förslaget om röstning i främmande valdistrikt, vilken till sina huvuddrag lämnats

utan anmärkning av de flesta myndigheterna, torde även enligt de sakkunnigas mening kunna i huvudsak godkännas. De skäl, som anförts för den av åtskilliga myndigheter förordade jämkningen i förslaget därutinnan att väljare vid röstning utom det egna valdistriktet skulle vara skyldig avlämna utdrag ur röstlängden från detta valdistrikt, hava emellertid synts de sakkunniga tungt vägande, varför en sådan ändring av metoden förordas. I övrigt torde endast jämkningar av mindre vikt behöva företagas. De sakkunniga återkomma i det följande till en närmare motivering för de ändringar och jämkningar, som synas böra göras i 1933 års förslag.

Avskaffande av valsedelsförsändelseinstitutet för yrkes- och tjänstemän samt införande av möjlighet till röstavlämning före valet.

I fråga om det nuvarande valsedelsförsändelseinstitutet för yrkes- och tjänstemän föreslogos i 1933 års promemoria, såsom förut omtalats, vissa jämkningar, vilka direkt föranleddes av den ifrågasatta metoden med röstning i främmande valdistrikt. De myndigheter, som yttrat sig angående de sålunda föreslagna detaljändringarna, hava ej gjort någon erinran däremot. Emellertid har riksdagen, såsom förut nämnts, ifrågasatt huruvida icke institutet, därest valdeltagandet på annat sätt kunde underlättas, borde begränsas eller avskaffas för väljare inom riket.

De sakkunniga hava funnit anledning undersöka, om icke vid en reform beträffande valen till andra kammaren, vilken i varje fall måste beröra ifrågavarande valsedelsförsändelseinstitut, detta skulle kunna helt avskaffas för väljare såväl inom som utom riket och ersättas med andra röstningsformer, vilka bättre tillgodosåge de speciella behov av rätt till röstning i särskild ordning, som nämnda institut är avsett att fylla. På grund av det omständliga och invecklade förfarandet är detta institut för väljarna föga användbart och likväl för myndigheterna ganska betungande. Det har också fått en synnerligen ringa praktisk betydelse. Endast omkring en promille av de vid andrakammarvalen avgivna rösterna bruka insändas medelst valsedelsförsändelse av nu ifrågavarande slag. Icke vid något val hava de sålunda insända rösterna inverkat på besättandet av något mandat. Vid 1932 års val sjönk antalet försändelser med 16.7 % i förhållande till 1928 års val. I regel har förekommit en kassation av 15—20 % av de avgivna rösterna. Åtskilliga av de hörda myndigheterna hava även framhållit, att institutet är otillfredsställande, och de hava i regel ansett, att en utvidgning av detsamma icke skulle vara ändamålsenlig, fränsett den förut berörda i 1933 års utkast ifrågasatta detaljändringen. Vad angår i utlandet vistande röstberättigade hava dock länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus samt Blekinge län ifrågasatt en utsträckning av rätten att rösta medelst valsedelsförsändelse. Förstnämnda länsstyrelse anför, att ett underlättande av valdeltagandet för utlandsvistande knappast skulle kunna ske på annat sätt.

Det synes emellertid som om ifrågavarande institut, i den mån rätt till

röstning i främmande valdistrikt icke kan ersätta detsamma, lämpligen skulle kunna ersättas med en röstningsform som i väsentliga delar är analog med röstning i främmande valdistrikt. Den metod de sakkunniga härvidlag vilja föreslå innebär, att röstberättigad, i den omfattning som kan anses behöfelig och lämplig, skulle med åberopande av röstlängdsutdrag angående sin röst-rätt äga före valdagen avlämna valsedel antingen till myndighet inom landet — därtill föreslås en i varje stad av magistraten förordnad röstmottagare — eller hos svensk beskickning eller å svenskt konsulat i främmande land. Förfarandet vid en dylik röstningsmetod synes kunna utformas så, att det i väsentliga punkter överensstämmer med förfarandet vid en valförrättning och erbjuder motsvarande säkerhet. Någon nämnvärd kassering av de avgivna valsedlarna torde med ett sådant röstningssätt icke behöva befaras.

Rätt till röstning i sådan ordning synes i första rummet böra tillkomma röstberättigade, vilka valdagen sannolikt komma att vistas utom riket. Det synes icke behöfeligt att beträffande sådana röstberättigade begränsa rätten att använda det föreslagna röstningssättet till vissa yrkes- eller tjänstegrupper eller på annat sätt. Alla utomlands vistande skulle sålunda, i den mån de hava tillfälle att inom viss tid före valet infinna sig å beskickning eller konsulat, där röstavlämning må ske, eller före avresan till utlandet hos röstmottagare i stad inom riket, kunna utöva sin rösträtt. Härigenom torde de krav på underlättat valdeltagande för utrikes vistande, vilka emellanåt framförts, bliva tillgodosedda i den utsträckning som kan anses möjlig och lämplig med hänsyn till valsäkerheten.

Beträffande sådana yrkes- och tjänstemän inom riket, vilka nu kunna rösta med valsedelsförsändelse, skulle denna möjlighet ej alltid kunna ersättas med rätt till röstning i främmande valdistrikt. Med hänsyn härtill synes även sådan röstberättigad böra erhålla rätt att, då det med skäl kan antagas att han till följd av tjänsteutövning icke kan komma tillstådes vid valförrättningen i något valdistrikt, i stället avlämna valsedel före valet. Personal vid beskickningar och konsulat behöver härvid ej särskilt angivas, enär sådan personal omfattas av den föreslagna regeln beträffande utlandsvistande. I fråga om sjöfolk torde endast behöva angivas besättning eller annan personal å fartyg. I denna grupp skulle liksom nu ingå de, vilka såsom deltagare för egen eller annans räkning i fiske i öppen sjö eller i annan egenskap tillhöra besättning eller annan personal å fartyg, vilket dock icke torde behöva närmare anmärkas i lagen. De som utöva sjömansyrket utan att tillhöra personal å fartyg — d. v. s. närmast de som gå hyressökande i hamnarna — behöva ej i detta sammanhang upptagas, enär sådana röstberättigade kunna inom riket rösta å valdagen i vilket valdistrikt som helst och utom riket såsom utlandsvistande före valet. Enär personal vid fyrväsendet enligt nu gällande reglemente räknas till lotsverket, behöver ej, såsom i gällande lag, personalen vid fyrväsendet särskilt upptagas. Såsom berättigade att rösta före valet skulle sålunda i lagen behöva angivas, förutom utlandsvistande, allenast de, som utöva militärtjänst eller tillhöra besättning eller annan per-

sonal å fartyg eller personalen vid statens järnvägar eller vid enskilt järnvägsföretag eller vid post-, tull- eller lotsverket.

Det må anmärkas, att bland de nu nämnda tjänstegrupperna lantmilitärer, järnvägsmän och postmän i regel torde hava tillfälle att i något valdistrikt rösta å valdagen och sålunda endast i undantagsfall behöva rösta före valet. I övrigt synes för nästan alla, som nu hava rätt till röstning genom valsedelsförsändelse, den föreslagna rätten till röstning före valet vara en fullgod ersättning. Den enda mera betydande svårigheten vid det föreslagna systemets tillämpning torde, såvitt de sakkunniga kunna finna, ligga i skyldigheten för väljarna att för röstningen anskaffa röstlängdsutdrag. Samma synpunkter göra sig härvidlag gällande som vid röstning i främmande valdistrikt; och få de sakkunniga angående detta spörsmål hänvisa till den närmare motiveringen för de upprättade lagutkast. Emellertid må här framhållas, att man torde kunna räkna med att partiorganisationerna skola lämna väljarna erforderligt bistånd för utdragens anskaffande, utan att det därför behöver befaras att det nya institutet skall bliva ett medel för dessa organisationer att utöva obehörig påtryckning på väljarna. Endast beträffande personal å fartyg synes i någon nämnvärd utsträckning fall kunna tänkas inträffa, då möjlighet att rösta skulle finnas med valsedelsförsändelseinstitutet men icke med de nu föreslagna röstningsformerna. Den teoretiskt försämrade möjlighet för denna grupp att rösta, som de föreslagna omläggningarna sålunda skulle medföra, torde dock sakna praktisk betydelse. Ehuru statistiken icke direkt utvisar i vilken utsträckning personal å handels- och fiskefartyg insänt valsedelsförsändelse, kan man ur fördelningen av de insända rösterna på partier och valkretsar med vissnet säga, att denna grupp endast i ringa utsträckning är representerad bland de i och för sig så fåtaliga väljare som insänt godkända valsedlar. Sannolikt utgör sjöfolk, som torde hava svårare än andra att iakttaga institutets formalia, en större del av de väljare vilkas valsedlar kasserats. Är så förhållandet, bestyrker detta endast institutets otjänlighet för denna grupps vidkommande. Med den nu föreslagna anordningen med röstavlämnningen före valet torde däremot, som förut framhållits, någon större kassering av de avgivna rösterna icke vara att befara. En rätt för sjöfolk att rösta före valet i den nu föreslagna ordningen men utan företeende av röstlängdsutdrag skulle drabbas av delvis samma anmärkningar som rätten att rösta med valsedelsförsändelse. Då endast ett ringa antal röstberättigade genom en sådan anordning skulle erhålla större möjlighet att rösta, torde i varje fall ett dylikt undantag från den allmänna regeln ej kunna förordas.

Någon utsträckning av rätten att rösta före valet till andra än de yrkes- och tjänstemän, som nu kunna rösta med valsedelsförsändelse, exempelvis — såsom i Norge — till ämbets- eller tjänstemän eller andra, som på grund av offentliga åligganden äro förhindrade att valdagen komma tillstädes i någon vallokal, hava de sakkunniga icke ansett sig böra förorda. Sådana hinder för personlig inställelse vid någon valförrättning, som ej bero på utlandsvistelse eller yrkes- eller tjänsteutövning, finna de sakkunniga icke böra ifrågakomma såsom grundande rätt till röstning före valet.

Åtgärder till underlättande av deltagandet i de kommunala valen.

I 1933 års promemoria uttalades den åsikten att, åtminstone för närvarande, rätt till röstning i främmande valdistrikt icke borde införas för de kommunala valens vidkommande. Emellertid har riksdagen ansett, att en fortsatt utredning rörande frågan om underlättande av valdeltagandet icke borde begränsas enbart till andrakammarvalen. Med detta uttalande synes riksdagen närmast hava åsyftat en undersökning, huruvida icke institutet röstning i främmande valdistrikt kunde införas och i samband därmed valsedelsförsändelseinstitutet inskränkas vid landstingsmannavalen.

Av de hörda myndigheterna hava, såsom tidigare omtalats, *överståthållarämbetet* och *länsstyrelsen i Västerbottens län* bland skälen för sitt avstyrkande av förslaget om röstning i främmande valdistrikt upptagit, att systemet icke läte sig anpassa å de kommunala valen, vilket borde fordras. Uteslutande av denna anledning har *magistraten i Stockholm* ställt sig tveksam till förslaget, ehuru magistraten med tanke enbart på andrakammarvalen i princip funnit detsamma lämpligt. Även *magistraten i Lund* har ansett det önskvärt med en metod för valdeltagandets underlättande, som kunde tillämpas även å de kommunala valen. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* har framhållit, att möjlighet till röstning i främmande valdistrikt borde införas även vid kommunalvalen, och att, om gemensam valdag infördes för nämnda val, det icke skulle möta oöverstigliga hinder att anordna dessa efter i huvudsak enahanda system som föreslagits beträffande andrakammarvalen. *Länsstyrelsen i Västmanlands län* har ansett behovet av den ifrågavarande reformen beträffande valen i primärkommunerna vara mindre framträdande men däremot funnit det synnerligen önskvärt, att det föreslagna institutet vunno tillämpning vid alla val av politisk betydelse, sålunda förutom andrakammarvalen även landstingsmannavalen och valen av elektor i städer utom landsting för utseende av första kammarens ledamöter. Ytterligare *tre länsstyrelser* — i *Östergötlands*, *Skaraborgs* och *Örebro län* — hava funnit det vara principiellt önskvärt att reformen utsträcktes till landstingsmannavalen, men menat att man först borde avvakta resultatet av reformens tillämpning vid andrakammarvalen innan sådan utsträckning företoges. Däremot hava dessa länsstyrelser ansett en utsträckning till andra kommunala val icke böra ifrågakomma. *Tre andra länsstyrelser* — i *Uppsala*, *Kopparbergs* och *Gävleborgs län* — hava helt avstyrkt, att det föreslagna systemet vunno tillämpning vid andra val än andrakammarvalen, varjämte *länsstyrelsen i Norrbottens län* även synts hysa den uppfattningen, att systemet ej borde utsträckas till de kommunala valen.

En första förutsättning för att institutet röstning i främmande valdistrikt lämpligen skall kunna användas är, att valen samtidigt förrättas i hela riket. Vad närmast angår landstingsmannavalen föreligger icke för närvarande denna förutsättning. Såsom huvudregel är i kommunala vallagen föreskrivet, att valen skola förrättas å tredje söndagen i september eller i stad,

där magistraten så beslutar, å närmast därförut infallande lördag. Dessutom kan emellertid valet i viss kommun hållas å annan dag under tiden från och med den 13 till och med den 30 september, om kommunen så bestämmer. Vid antagande av den kommunala vallagen år 1930 begärde emellertid riksdagen utredning huruvida icke sistnämnda undantagsbestämmelse kunde upphävas. Sådan utredning är numera verkställd av förre landshövdingen H. L. Hammarskjöld (Yttrande och förslag angående revision av gällande förordningar om kommunalstyrelse i Stockholm m. m. Statens off. utredn. 1933: 23). I detta betänkande föreslås att ifrågavarande bestämmelse utgår ur lagen. Ett avskaffande av möjligheten att i stad hava valet å dagen före den allmänna valdagen har emellertid därvid icke ifrågasatts, ej heller ett borttagande av den nu medgivna möjligheten att utsträcka valförrättningen att pågå jämväl dagen närmast efter eller närmast före den allmänna valdagen. Dessa möjligheter måste, fränsett den att utsträcka valet till dagen före den allmänna valdagen, även avskaffas, om man önskar införa systemet vid landstingsmannavalen. Sådan ändring i bestämmelserna om valdagen synes dock ej innebära större olägenhet än borttagande av möjligheten att hava andrakammarval i städerna å dagen före den allmänna valdagen.

Införes det nya systemet för landstingsmannavalen torde emellertid starka skäl tala för att det göres tillämpligt även å de val av elektor för utseende av första kammarens ledamöter, som hållas i städer vilka ej deltaga i landsting. En väsentlig anledning till önskemålet att införa systemet beträffande landstingsmannavalen torde vara den omständigheten att landstingsmännen deltaga i utseendet av första kammarens ledamöter, vilket ger landstingsmannavalen en politisk betydelse. Med hänsyn härtill synes det mindre följdriktigt att icke samtidigt införa systemet vid båda dessa slag av val. Även ur teknisk synpunkt synes man svårigen kunna undgå att, om systemet införes vid landstingsmannavalen, även införa det vid elektorsvalen samt förlägga dessa val till samma dag som landstingsmannavalen. I annat fall skulle röstavlämning för landstingsmannavalen ej kunna ske i de städer, där sådana val ej förrättas, och systemet skulle därigenom bliva synnerligen haltande.

Enligt gällande bestämmelser skola emellertid elektorsvalen förrättas samma dag som stadsfullmäktigevalen i staden, och någon ändring härutinnan kan näppeligen ske. Även sistnämnda val skulle sålunda obligatoriskt förläggas till samma dag som landstingsmannavalen. Vad angår andra städer än Stockholm, torde detta utan större svårighet eller olägenhet låta sig göra. I Stockholm företagas valen icke som i andra städer under hösten för en valperiod omfattande följande fyra kalenderår utan förrättas i mars månad året efter det, då kommunalval företagits i riket i övrigt, samt avse en fyraårsperiod från den 1 nästa april. En omläggning av valen och valperioden i Stockholm till vad som gäller för riket i övrigt kan måhända ske utan någon egentlig olägenhet och torde på åtskilliga håll betraktas som önskvärd; frågan kräver emellertid närmare undersökning. Anmärkas må, att i landshövding Hammarskjölds förut omnämnda betänkande någon ändring på denna punkt icke föreslagits. I betänkandet framhålles att det ursprungliga skä-

let för den särskilda ordningen för Stockholm — vilket hänförde sig till tidpunkten för röstlängdens iordningställande — visserligen numera bortfallit, men att ordningen vunnit sådan hävd, att någon ändring därav icke syntes böra ifrågakomma.

Den svårighet, som uppkommer med anledning av sammankopplingen av stadsfullmäktige- och elektorsvalen i städerna utom landsting, har emellertid avseende icke blott å tidpunkten för valen. Det synes sålunda mindre tillfredsställande, om det nya röstningssystemet skulle tillämpas allenast vid elektorsvalen men icke vid de samtidigt förrättade stadsfullmäktigevalen, vilka i de flesta fall för valmännen torde framstå såsom de mest betydelsefulla. Något hinder att tillämpa systemet vid båda valen föreligger visserligen icke i och för sig. Men utsträcket systemet till stadsfullmäktigevalen i städerna utom landsting, kan det synas oegentligt att icke tillämpa systemet vid stadsfullmäktigevalen även i andra städer samt vid kommunalfullmäktigevalen. En första förutsättning för att systemet skall kunna tillämpas vid dessa val är, att de förrättas å samma dag som landstingsmannavalen. Så kan enligt gällande bestämmelser ske, om det beslutas av vederbörande kommun. Det synes dock mindre tillfredsställande, om systemets tillämpning skulle bliva beroende av kommunernas beslut angående vilken dag valet skall hållas. En utvidgning av systemet till stadsfullmäktige- och kommunalfullmäktigeval i allmänhet synes därför förutsätta, att dessa val obligatoriskt förläggas till dagen för landstingsmannavalen. Detta torde emellertid på åtskilliga håll väcka betänkligheter.

Tekniskt möjligt är det väl att utsträcka systemets tillämpning att omfatta samtliga nu nämnda val. Man torde dock icke böra bortse från svårigheten för väljarna att anskaffa riktiga valsedlar för de skilda valen och att icke sammanblanda dessa. En väljare som icke vistas å den ort, där han är röstberättigad vid kommunalval, kan ofta sakna kännedom om de kandidater, vilka uppställts av det parti han vill stödja, och även om väljarbeteckningen. Emellertid torde även invändningar av mera principiell natur resas mot att en väljare, som exempelvis icke längre är bosatt i den kommun, där han är röstberättigad, skall beredas särskilda möjligheter att deltaga i valet av denna kommuns representation.

Det kan väl synas i och för sig önskvärt, att samma system som nu ifrågasättes beträffande andrakammarvalen införas även beträffande landstingsmanna- och elektorsvalen, ehuru uppenbarligen skälen härför icke äga den styrka som i fråga om valen till riksdagens andra kammare. Men det är, såsom av det sagda torde framgå, ett svårlöst problem huruvida och i vad mån systemet därvid bör utvidgas att omfatta valen även i primärkommunerna. Bestämd ståndpunkt till förevarande frågor torde emellertid icke nu behöva tagas. Att göra systemet tillämpligt redan vid de kommunala val, som i år skola förrättas, synes olämpligt redan på grund av den korta tid som återstår till dessa val och som icke medger tillräckliga förberedelser därför. Olämpligt vore även, om de kommunala valen detta år företoges efter ett nytt system men det därefter följande valet till andra kammaren efter nu-

varande regler. Så skulle emellertid bliva förhållandet om systemet infördes till årets kommunalval och andra kammaren icke dessförinnan upplöstes, enär reformens genomförande beträffande andrakammarvalen fordrar grundlagsändring. Under alla omständigheter bör sålunda det nya systemet icke vinna tillämpning vid de kommunala valen förrän år 1938. Det synes mindre lämpligt att redan nu fastställa ändringar i kommunala vallagen, vilka icke skulle tillämpas förrän om fyra år. Med hänsyn härtill kan ej förordas att förslag om ändrade bestämmelser framläggas till årets riksdag beträffande de kommunala valen, utan synes frågan härom böra anstå.

Det nuvarande valsedelsförsändelse-systemet för yrkes- och tjänstemän synes lämpligen böra bibehållas orubbat för de kommunala valens vidkommande i avbidan på att frågan om underlättat deltagande i dessa val löses.

De sakkunnigas lagförslag.

Med utgångspunkt från vad ovan anförts beträffande valdeltagandets underlättande vid andrakammarvalen hava de sakkunniga upprättat förslag till ändrad lydelse av § 24 riksdagsordningen ävensom verkställt omarbetning av det i 1933 års promemoria intagna förslaget till ändringar i lagen om val till riksdagen. De sålunda utarbetade lagförslagen bifogas denna promemoria såsom *Bilaga A*.¹

Vad angår § 24 riksdagsordningen torde paragrafens första sats kunna ändras i överensstämmelse med vad år 1933 föreslogs sålunda, att föreskrift meddelas, att rösträtt ej må utövas av annan valberättigad än den som, på sätt i vallagen sägs, vid valförrättning personligen inställer sig. I paragrafens senare del, som upptager undantagen från denna huvudregel, böra bestämmelserna om det nuvarande valsedelsförsändelseinstitutet för yrkes- och tjänstemän utbytas mot bestämmelser om röstavlämnning före val. Härvidlag synes det vara tillräckligt att föreskriva, att sådan valberättigad, som till följd av vistelse utom riket eller yrkes- eller tjänsteförpliktelse är förhindrad att iakttaga personlig inställelse vid valförrättning, må, i den utsträckning och under de villkor som stadgas i vallagen, före valet avgiva valsedel. Genom att sålunda överlämna den närmare regleringen av institutet åt vallagen öppnas möjlighet att utan grundlagsändring medgiva dess användande även åt andra än de nu föreslagna kategorierna väljare, som av yrkes- eller tjänsteförpliktelse äro hindrade att komma tillstädes vid någon valförrättning, därest sådant i framtiden skulle finnas lämpligt.

Beträffande utformningen av förslaget till ändringar i vallagen hava de sakkunniga, såsom förut i korthet nämnts, ansett 1933 års förslag böra jämkas därhän, att innehav av röstlängdsutdrag skall fordras av väljare som röstar i främmande valdistrikt. De skäl för en dylik jämkning, vilka framhållits i

¹ Denna bilaga har här uteslutits. Den är likalydande med de vid propositionen fogade förlagen, dock att i propositionen beträffande lagförslaget angående ändring i vallagen tillagts bestämmelse rörande ikraftträdandet.

flera länsstyrelser yttranden, torde kunna sammanfattas sålunda. Med det i 1933 års promemoria föreslagna systemet skulle stora svårigheter uppkomma att återfinna och identifiera väljarna i röstlängden vid den slutliga sammanräkningen. Denna skulle därigenom bli mycket tidsödande och besvärlig och kassationsprocenten av de avgivna valsedlarna förhållandevis hög. Beträffande svårigheten att vid den slutliga sammanräkningen återfinna väljarna i röstlängden hava ifrågavarande länsstyrelser åberopat erfarenheter från tillämpningen av det nuvarande valsedelsförsändelseinstitutet för yrkes- och tjänstemän. Detta hade medfört olägenheter i dylikt hänseende, beroende därpå att väljarna ofta ej lämnat riktiga eller fullständiga uppgifter angående det hemvist varunder de vore uppförda i röstlängden. Med ledning av röstlängdsutdrag från väljarens eget valdistrikt skulle däremot väljaren lätt kunna återfinnas i röstlängden. Kravet på företeende av röstlängdsutdrag skulle även vara ägnat att försvåra röstavlämning av obehöriga.

Införes krav på röstlängdsutdrags företeende torde man visserligen med hänsyn till besväret att i förväg anskaffa sådant utdrag böra räkna med att institutet kommer till användning i något mindre utsträckning än om röstlängdsutdrag ej erfordras. Å andra sidan skulle genom kravet på röstlängdsutdrag vinnas att röstning i främmande valdistrikt bleve säkrare för väljaren än sådan röstning skulle bli enligt 1933 års utkast. Väljaren kan i förra fallet med praktiskt taget samma säkerhet som om han röstade i det egna valdistriktet påräkna att hans röst blir giltig. Fordras endast identitetsbevis, såsom i 1933 års utkast, måste man däremot räkna med en hög kassationsprocent bland de i främmande valdistrikt avgivna rösterna. Uppenbarligen är det ogörligt att närmare beräkna i huru mycket större utsträckning ett system med identitetsbevis skall komma att användas än ett system med röstlängdsutdrag och huru mycket större kassationsprocenten kan bli vid det förra systemet än vid det senare. I ett yttrande har uttalats, att minskningen i antalet röstande vid ett system med röstlängdsutdrag kanske ej ens bleve så stor, att den motsvarade de kasseringar som säkerligen skulle bli en följd av ett system med endast identitetsbevis.

I hur stor utsträckning ett system med röstlängdsutdrag kan bli använt beror emellertid även på hur systemet i sina detaljer utformas. Detta synes kunna ske på ett enklare och mindre restriktivt sätt än vad flera av de myndigheter, som förorda ett sådant system, hava tänkt sig. Det torde sålunda icke vara erforderligt att, såsom exempelvis länsstyrelsen i Kristianstads län förutsatt, låta uttagandet av röstlängdsutdrag verka hindrande för väljaren att rösta i vanlig ordning eller att omgärda utfärdandet av röstlängdsutdrag med några egentliga restriktioner eller säkerhetsföreskrifter. Skulle en väljare rösta såväl i det egna valdistriktet som i främmande valdistrikt, blir den valsedel han avlämnat i sistnämnda distrikt förklarad ogiltig vid den slutliga sammanräkningen, då kontroll sker beträffande de i främmande valdistrikt avgivna rösterna. Någon identitetsundersökning före själva valsedelsavlämningen torde ej heller vara erforderlig; identitetsbevisen bli därför överflödiga.

Ett system utformat på nu antytt sätt torde icke komma att verka avskräckande på de röstberättigade utan bör kunna komma till användning då ett verkligt behov av röstning i främmande valdistrikt föreligger. Det synes icke vara för mycket begärt, att den som vill rösta i främmande valdistrikt underkastar sig besväret att rekvirera röstlängdsutdrag. Besväret med anskaffande av röstlängdsutdrag torde emellertid hava den verkan, att ifrågasvarande röstningssätt icke användes i andra fall, än då verkligt behov föreligger. Detta måste anses som en bestämd fördel. Man torde sålunda vid ett system med röstlängdsutdrag icke behöva, såsom ett par länsstyrelser förordnat, införa i övrigt ej önskvärda restriktioner för röstning i främmande valdistrikt. I sådant hänseende hade bland annat föreslagits, att vid dylik röstning skulle ske särskild prövning, huruvida behov därav föreläge i det särskilda fallet. Det torde vara en fördel att icke behöva införa en dylik diskretionär prövning.

Som ett betydelsefullt skäl mot ett system utan röstlängdsutdrag kan även anföras, att det över huvud är otillfredsställande att införa en metod, om vilken man på förhand kan beräkna att den kommer att medföra en hög kassationsprocent av de avgivna rösterna. En omläggning av det i 1933 års promemoria föreslagna systemet till ett system med röstlängdsutdrag medför slutligen den fördelen att länsstyrelserna komma att besparas mycket arbete och statsverket icke obetydliga kostnader.

Enligt de sakkunnigas förslag skola röstlängdsutdrag utfärdas på landet av valnämndens ordförande och i stad av den magistraten därtill förordnar. Utdraget tecknas å blankett, som tillhandahålles av statsverket och vartill Konungen fastställer formulär. Därvid synes böra tillses att i utdragets utsättes sida och rad i röstlängden samt den röstberättigades fullständiga namn, titel eller yrke och hemvist ävensom födelseår. Över inkomna ansökningar och utfärdade röstlängdsutdrag skall föras en förteckning enligt av Konungen fastställt formulär. Utdrag kan erhållas antingen efter personlig framställning hos utdragsutfärdaren, därvid väljaren skall i förteckningen kvittera det samma, eller ock efter skriftlig rekvisition. Sådan kan inlämnas genom annan person eller insändas med posten. Då väljarna icke alltid kunna beräknas hava kännedom om vem som utfärdar utdrag, bör det vara tillåtet att ansökningen insändes till kommunalnämndens ordförande i vederbörande landskommun eller magistraten i stad; och skall i sådant fall ordföranden eller magistraten ofördröjligen överlämna ansökningen till den som har att utfärda utdraget. I ändamål att underlätta för väljarna att vid skriftlig rekvisition lämna de upplysningar, som erfordras för deras återfinnande i röstlängden, synes det lämpligt att väljarna på statsverkets bekostnad tillhandahållas blanketter för rekvisition; bestämmelser härom torde dock ej behöva införas i lagen, och användande av blankett bör ej vara obligatoriskt. Om sökanden icke kan återfinnas i röstlängden, synes vederbörande utdragsutfärdare böra underrätta sökanden härom, varigenom eventuella missförstånd skulle kunna uppklaras. Utdrag, som utfärdas på grund av rekvisition ingiven av annan än sökanden, bör kunna utlämnas till ingivaren av rekvisitionen. Om så be-

gäres, bör utdraget översändas till sökanden med post. Försändelser med röstlängdsutdrag böra kunna befordras såsom tjänstebrev. I förenämnda förteckning över ansökningar om utfående av röstlängdsutdrag bör utdragsutfärdaren, om utdrag utfärdas på grund av skriftlig rekvisition, anmärka till vem utdraget överlämnats eller under vilken adress det avsänts till väljaren. Förteckningen bör omedelbart efter förrättat val översändas till länsstyrelsen för att vara tillgänglig vid sammanräkningen i händelse någon upptäckt felaktighet vid kontrollen av de i främmande valdistrikt avgivna rösterna skulle påkalla undersökning.

Utdrag ur röstlängden bör kunna utfärdas när som helst efter det att röstlängden överlämnats till valnämndens ordförande eller magistraten — vilket skall ske senast den 30 juni — eller röstlängden blivit av magistraten färdigställd och så länge röstlängden ligger till efterrättelse vid val, dock ej valdagen. Utdrag skall sålunda kunna utfärdas även innan röstlängden är justerad. Någon nämnvärd olägenhet härav är emellertid ej att befara. Skulle utdrag utfärdas för någon, som på grund av besvär över röstlängden sedermera förklaras icke vara röstberättigad, kommer avlämnad röstsedel att förklaras ogill vid den slutliga sammanräkningen. Härtill kommer att besvär över att någon oriktigt är upptagen såsom röstberättigad äro mycket sällsynta. Någon restriktion beträffande utdrags utfärdande före röstlängdens justering synes därför ej vara nödig.

Vid själva röstningen skall tillgå på samma sätt som enligt 1933 års utkast dock med iakttagande av att röstlängdsutdraget motsvarar identitetsbeviset. Identitetsprövningen vid själva valförrättningen bör naturligtvis icke vara alltför formalistiskt sträng, vilket skulle kunna leda till trakasserier av väljarna och väsentligt hindra institutets användbarhet. Såsom en garanti mot missbruk och försök till valsvek synes emellertid böra uppställas den fordran, att väljaren vid själva valkuvertsavlämningen — vid valbordet inför valförrättaren — å utdraget tecknar sitt namn. Detta torde kunna försiggå utan att allt för mycket tynga valförrättningen. Då jämväl fordras, att väljaren skall antingen personligen utkvittera röstlängdsutdraget eller skriftligen rekvrirera detsamma — låt vara att därvid krav på obetingat egenhändig rekvisition ej lämpligen torde kunna upprätthållas — synes i själva verket någon närmare identitetsprövning i regel icke erfordras. Då anledning till misstanke föreligger, bör emellertid valförrättaren kräva företeende av något slags legitimationshandling.

Det skall väl icke förnekas, att fall kunna tänkas inträffa då ifrågavarande röstningssätt missbrukas. Icke någon reform på röstavgivningens område torde kunna göras så, att missbruk helt omöjliggöras. Det föreslagna systemet synes dock kunna tillfredsställa även högt ställda krav på valsäkerhet. I själva verket torde det icke lämna större utrymme för valsvek än röstning i vanlig ordning.

Vad angår röstning genom äkta make torde tillräckliga skäl ej föreligga att, såsom i ett yttrande ifrågasatts, icke tillåta sådan röstning i främmande

valdistrikt. Visserligen blir förfarandet därigenom något mer komplicerat, men ett icke ringa behov av möjlighet att rösta i dylik ordning torde finnas och det synes ur enhetlighetens synpunkt riktigtast att tillåta sådan röstning.

Av flera myndigheter har anmärkts att gällande rätt uttolkas sålunda, att röstning genom äkta make är tillåten även för det fall att makarna äro röstberättigade i skilda valdistrikt. 1933 års utkast har utgått från en motsatt tolkning, vilken även synes vara den som bäst överensstämmer med nuvarande lagbestämmelsers ordalydelse. Ifrågavarande myndigheter hava emellertid förordat, att dylik röstning i enlighet med gällande praxis tillåtes även för sådant fall. Enligt den kommunala vallagen är också en dylik ordning beträffande de kommunala valen uttryckligen medgiven. Det torde därför vara lämpligast att nu även för andrakammarvalens vidkommande gällande praxis i lagen befastes.

Vad angår den tekniska utformningen av röstning genom äkta make i främmande valdistrikt har det synts lämpligast att fordra särskilt röstlängdsutdrag för den make, för vilken röst avgives, och att sålunda icke medgiva ett gemensamt utdrag beträffande båda makarna. Å utdrag som utfärdas för gift kvinna synes dock, till underlättande av bevisföringen om mannens rösträtt, dennes namn böra utsättas, därest det av röstlängden framgår vem han är och att han har rösträtt.

Prövningen av frågan om den make, som avlämnar valsedelsförsändelsen, har rösträtt torde principiellt kunna göras fri men kommer naturligtvis i regel att grundas på röstlängdsutdrag eller på röstlängden i avlämningsdistriktet. Tiden inom vilken valsedelsförsändelsen skall vara anordnad föreslås ändrad därhän, att den blir densamma som den, inom vilken röstavlämning före valet enligt den i utkastet föreslagna ordningen skall kunna äga rum.

Bestämmelserna om valsedelsförsändelseinstitutet för yrkes- och tjänstemän böra i enlighet med vad ovan sagts ersättas med bestämmelser om röstavlämning före valet på förut antytt sätt. Även i sina detaljer bör detta institut i görligaste mån anknytas till det föreslagna institutet röstning i främmande valdistrikt. För röstavlämning före valet bör sålunda fordras, att väljaren anskaffar röstlängdsutdrag av samma slag och på samma sätt som vid röstning i främmande valdistrikt. Tiden, inom vilken röstavlämning må ske, torde kunna sättas från och med trettionde dagen före valdagen samt inom riket till och med dagen före valdagen och utom riket intill dess avgivna valsedlar måste insändas för att hinna fram till fördelningsförrättningen hos överståthållarämbetet, vid vilken utomlands avgivna valsedlar skola fördelas. Den avgivna tiden, då röstavlämning tidigast må ske, motsvarar ungefär den tid, då valsedelsförsändelse för yrkes- och tjänstemän enligt gällande rätt tidigast må anordnas. Med hänsyn till den tidpunkt, då partiernas vallistor bruka vara bestämda, torde tiden för röstavlämningen icke böra utsträckas längre.

Vad angår de orter, där valsedelsavlämning före valet skall kunna äga rum, synes detta av praktiska skäl inom riket icke lämpligen kunna anord-

nas annorstädes än i städerna, där alltid tjänstemän finnas som kunna handhåva ifrågavarande bestyr. På grund av den tidsbegränsning, som enligt vad ovan sagts bör införas för röstavlämning före valet, torde sådan utom riket i stort sett endast kunna äga rum inom Europa. Det har därför synts lämpligast att i lagen föreskriva obligatorisk röstmottagning endast hos beskickningar i Europa men överlämna åt Kungl. Maj:t att bestämma, å vilka beskickningar utom Europa röstavlämning må äga rum. Även röstavlämning å konsulat synes böra få äga rum allenast i den mån Konungen så förordnar. Icke alla konsulat torde uppfylla de krav, som böra uppställas för att röstavlämning där skall kunna ske, nämligen dels att ett nämnvärt behov därav finnes, dels att röstavlämning kan ske inom föreskriven tid med hänsyn till att valsedlarna skola insändas till fördelningsförrättningen hos överståthållarämbetet, dels slutligen att å konsulatet finnes kompetent personal för röstmottagningen.

Då val allenast förrättas i en enstaka valkrets och icke samtidigt i hela riket, synes det bliva förenat med opropotionerligt stort besvär att anordna röstmottagning i alla rikets städer samt å beskickningar och konsulat. Där emot torde i sådana fall röstmottagning före valet kunna anordnas i städerna inom valkretsen samt beträffande Stockholms läns valkrets jämväl i Stockholm, beträffande Göteborgs och Bohus läns landstingsområdes valkrets jämväl i Göteborg och beträffande Malmöhus läns valkrets jämväl i de fyra städer inom länet, som bilda särskild valkrets. Härigenom synes behovet av denna röstningsmetod vid nu ifrågavarande val bliva fyllt så långt lämpligen kan ske.

Som röstmottagare torde lämpligen kunna tjänstgöra i stad inom riket av magistraten förordnad person och å beskickning eller konsulat dess chef eller den han i sitt ställe sätter.

Före röstmottagningens början bör magistraten eller chefen för beskickningen eller konsulatet utfärda kungörelse om tider och ställe för dylik förrättning. Sådan kungörelse bör i stad inom riket anslås offentligen och införas i ortstidning och utom riket bringas till kännedom genom anslag och, där så kan ske, även på annat lämpligt sätt. Av särskild vikt torde vara att sådana anslag uppsättas å sjömanshus, sjömanshem och andra lokaler där sjömän pläga vistas.

Vid röstningen böra användas valkuvert och ytterkuvert av samma slag som vid valförrättning. Väljaren skall personligen inställa sig inför röstmottagaren och avlämna sitt röstlängdsutdrag. Identitetsprövning verkställas av röstmottagaren på motsvarande sätt som vid röstning i främmande valdistrikt. Väljaren skall emellertid även uppgiva den omständighet, som för honom kan medföra rätt att rösta i förevarande ordning. Röstmottagaren har att pröva, att den uppgivna omständigheten kan medföra rätt till sådan röstning samt att uppgiften är sannolik. Väljaren erhåller därefter ett valkuvert och inlägger i enrum eller å avskild plats, där hans förehavande ej kan iakttagas, sin valsedel i kuvertet, tillsluter detsamma och framlämnar det till röstmottagaren. Denne inlägger valkuvertet och röstlängdsutdraget i ett

ytterkuvert, vilket tillslutes och lägges i förvar under lås. Väljarens namn med mera antecknas å en särskild förteckning. Röstning genom äkta make bör kunna ske på motsvarande sätt som vid valförrättning. Dock synes här för böra fordras, att den make som avlämnar valsedelsförsändelsen samtidigt röstar själv.

Avlämnade ytterkuvert insändas i liknande ordning som gäller för insändande av ytterkuvert vid den preliminära sammanräkningen i valdistrikten. Kuverten och de personer, vilka enligt förteckningen avgivit valsedel, räknas och deras antal upptages i ett protokoll. Kuverten läggas in i omslag, som förseglas. Omslag, protokoll och förteckning insändas från stad i riket till Konungens befallningshavande i länet och från utlandet till överståthållarämbetet. Har i stad inom riket icke någon valsedel avgivits i nu förevarande ordning, skall meddelande därom insändas till länsstyrelsen.

När väljare före valet avlämnar valsedel i samma stad där han är upptagen i röstlängden, kan det synas överflödigt att han skall uttaga röstlängsutdrag och att hans röstning även i övrigt skall försiggå som om han vore röstberättigad å annan ort. Det torde emellertid vara olämpligt att komplicera saken genom ett särskilt förfarande för sådana väljare.

Enligt det nu föreliggande förslaget skall efter valet fördelning av inkomna ytterkuvert ske vid särskild förrättning, varefter slutlig sammanräkning skall företagas, allt i huvudsaklig överensstämmelse med 1933 års förslag. Ytterkuvert, som inkommit från röstmottagare, hos vilka röstavlämning före valet ägt rum, skola därvid behandlas på enahanda sätt som de ytterkuvert, i vilka inlagts valkuvert avgivna i främmande valdistrikt.

Eljest synes allenast så till vida ändring i 1933 års förslag och därmed i gällande bestämmelser böra göras, att, med beaktande av ett utav magistraten i Stockholm framställt förslag, tiden för den slutliga sammanräkningen icke utsättes i själva valkungörelsen utan — i överensstämmelse med vad redan nu gäller beträffande sammanräkning vid kommunalvalen och enligt förevarande förslag skulle gälla beträffande fördelningsförrättningen — kungöras särskilt. Det torde nämligen vara tillräckligt, om kungörelse angående tiden för sammanräkningen senast dagen förut anslås offentligen och införes i ortstidning. Härigenom kommer sammanräkningen icke att behöva uppskjutas längre än nödigt är. Beträffande fördelningsförrättningen synes det vara tillräckligt, om kungörelse angående densamma senast dagen förut anslås offentligen.